

Áigi: miessemánu 21. b. 1996 dii. 09.00 - 12.00 ja 15.00 - 18.10
 miessemánu 22. b. 1996 dii. 09.00 - 12.00 ja 15.00 - 19.30
 miessemánu 23. b. 1996 dii. 09.00 - 12.00 ja 13.30 - 20.15

Báiki : Deanu birasviessu, Deanus

Áirasat:

1. Olav M. Dikkanen	21. Geir Tommy Pedersen
2. Magnhild Mathisen	22. Sven Roald Nystø
3. Berit Ranveig I. Nilssen	23. Margreta Páve Kristiansen
4. Steinar Pedersen	24. Aage Pedersen
5. Marianne Balto Henriksen	25. Olav Andersen
6. Hartvik Hansen	26. Anders Oskal
7. Ragnhild Nystad	27. Inger-Ann Fosli
8. Egil Olli	28. Magne A. S. Huuva
9. John Henrik Eira	29. Per Solli
10. Ole Henrik Magga	30. Roger Pedersen
11. Heaika Skum	31. Ing-Lill Pavall
12. Inger Anne S. Gaup	32. Amund Eriksen
13. Peder Mathisen	33. Nils O. Nilsen
14. Alf Edvard Nystad	34. Jarle Jonassen
15. Jens Petter Olsen	35. Ásta Vangberg
16. Tore Bongo	36. Odd Kappfjell
17. Terje K. Haugen	37. Máret Guhttor
18. Ingar Eira	38. Johan Mikkel Sara
19. Mary Mikalsen Trollvik	39. Berit Johnskareng
20. Eilif O. Larsen	

Čuovvovaš áirasiin lei pearmišuvdna:

- Áirras nr. 1 Olav M. Dikkanen
 Áirras nr. 3 Berit Ranveig I. Nilssen
 Áirras nr. 5 Marianne Balto Henriksen
 Áirras nr. 7 Ragnhild Nystad, 23.05.96 dii. 16.00 rájes
 Áirras nr. 8 Egil Olli, 23.05.96 dii. 16.00 rájes
 Áirras nr. 10 Ole Henrik Magga, 23.05.96 dii. 16.00 rájes
 Áirras nr. 16 Tore Bongo
 Áirras nr. 18 Ingar Eira, 23.- 24.05.96
 Áirras nr. 19 Mary Mikalsen Trollvik, 23.05.96 dii. 14.00 rájes
 Áirras nr. 21 Geir Tommy Pedersen, 22.05.96 dii. 12.00 rájes
 Áirras nr. 22 Sven Roald Nystø, 23.05.96 kl. 16.00 rájes
 Áirras nr. 23 Margreta Páve Kristiansen, 23.05.96 dii. 15.30 rájes
 Áirras nr. 25 Olav Andersen, 21.05.96 dii. 09.00-15.30
 Áirras nr. 27 Inger-Ann Fosli, 23.05.96 dii. 15.30 rájes
 Áirras nr. 29 Per Solli, 23.05.96 dii. 16.15 rájes
 Áirras nr. 31 Ing-Lill Pavall, 23.05.96 dii. 16.30 rájes
 Áirras nr. 30 Roger Pedersen, 23.05.96 dii. 15.00 rájes
 Várreáirras Inger A. Skum, 23.05.96 dii. 16.30 rájes

Čuovvovaš várreáirasat manne sajiidasaset:

Øystein Ballari, áirasa nr. 1 Olav M. Dikkanen ovddas
 Wenche Ellingsen, 22.05.96 rájes, áirasa nr. 3 Berit Ranveig I. Nilssen ovddas
 Viktor Trosten, áirasa nr. 5 Marianne Balto Henriksen ovddas
 Anne Lise Varsi Solbakk, áirasa nr. 16 Tore Bongo ovddas
 Idun Meli, áirasa nr. 18 Ingar Eira ovddas
 Rolf Arthur Johansen, áirasa nr. 21 Geir Tommy Pedersen ovddas
 Inger A. Skum, áirasa nr. 24 Aage Pedersen rohki ovddas

Áššelistu:

- ÁŠŠI 15/96 GOHČČUMA JA ÁŠŠELISTTU DOHKKEHEAPMI**
 - nammačuorvun, pearmišuvnnat, gohččojuvvon várrelahtut
 - gohččuma ja áššelisttu dohkkeheapmi
- ÁŠŠI 16/96 NJUOLGGADUSAT SÁMEDIKKI DIEVASČOAHKKIMA ČOAHKKINGIRJJIID FIEVRRIDEAPMÁI JA ÁŠŠIID SÁDDEMII**
- ÁŠŠI 17/96 SÁMEDIGGERÁÐI DIEDÁHUS DOAIMMAS BIRRA, DÁŠ MAIDDÁI REFERÁHTAÁŠŠIT**
- ÁŠŠI 18/96 GAŽALDAGAT SÁMEDIGGERÁÐÐÁI ČOAHKKINORTNEGA § 26 VUOĐUL**
- ÁŠŠI 19/96 OĐÐA ÁŠŠIID ALMMUHEAPMI**
- ÁŠŠI 20/96 SÁMI OAHPPOPLÁNAT**
- ÁŠŠI 21/96 SÁMI RIDDO- JA VUOTNAGUOVLLUID DOAIBMAPLÁNA 1997 - 2001 ÁIGODAHKII**
- ÁŠŠI 22/96 SÁMEDIKKI ÁIRASIID JA VUOLLÁSAŠ RÁÐIID LAHTUID BUHTADUSMÁKSIN-NJUOLGGADUSAT - OĐASMAHTTIN**
- ÁŠŠI 23/96 SÁMI KULTURVIESUID OLLISLAŠ PLÁNA**
- ÁŠŠI 24/96 SÁMI PREASSA DOARJJAORTNEGAT - EVALUERENRAPORTA**
- ÁŠŠI 25/96 1996-1997 BOAZODOALLOŠIEHTADUS**
- ÁŠŠI 26/96 1994 BOAZODOALLODIEDÁHUS**
- ÁŠŠI 27/96 SÁMI PARLAMENTÁRALAŠ OVTTASBARGU**
- ÁŠŠI 28/96 SÁMI KULTURORGANISAŠUVNNAID DOARJJANJUOLGGADUSAT**
- ÁŠŠI 29/96 OĐÐA RESURSA - SÁMI HÁLDDAŠEAPMI**
- ÁŠŠI 15/96 GOHČČUMA JA ÁŠŠELISTTU DOHKKEHEAPMI**
 - nammačuorvun, pearmišuvnnat, gohččojuvvon várrelahtut

- gohččuma ja áššelisttu dohkkeheapmi

a) Gohččuma dohkkeheapmi

Mearrádus: Cuonomanu 26. b. 1996 gohččun dohkkehuvvui ovttajienalaččat.

b) Áššelisttu dohkkeheapmi

Mearrádus: Áššelisttu mii čuovui gohččuma dohkkehuvvui ovttajienalaččat.

**ÁŠŠI 16/96 NJUOLGGADUSAT SÁEDIKKI DIEVASČOAHKKIMA
ČOAHKKINGIRJJIID FIEVRRIDEAPMÁI JA ÁŠŠIID
SÁDDEMI**

Áššebápirat

- Sámedikki čoahkkinnortnet - mearriduvvon Sámedikkis guovvamánu 8. b. 1994
- Guovddášbellodaga Sámediggejoavkku árvalus rievdadit Sámedikki čoahkkinnortnega - telefaksa cuonomanu 7. b. 1994
- NSR:a evttohus rievdadit čoahkkinnortnega - telefaksa 28.04.94

Sámediggi mearridii čuovvovaččat:

**NJUOLGGADUSAT ČOAHKKINGIRJJI ČÁLLIMI JA DAID ÁŠŠIID
SÁDDEMI MAID SÁEDIKKI OLLESČOAHKKIN MEANNUDA**

Njuolggadusaid lea Sámediggi mearridan čoahkkimistis miessemánu 21. - 24. b. 1996.

§ 1 Ráđđádallamiid čoahkkingirjái čállin

Ráđđádallančoahkkingirjáis galgá leat čuovvovaš sisdoallu:

Oppalaš gáibádusat:

- Goas čoahkkinn dollojuvvui; beaivi ja diibmomearri das goas ovdal- ja maŋágaskabeai čoahkkimat álge ja loahpahuvojedje.
- Čoahkkinnbáiki
- Boahtán áirasiid namat, addon pearmišuvnnat ja boahtán várrelahtuid namat. Áigemearit goassázii pearmišuvnnat leat addon ja goas várrelahtut oassálastet, galget čállojuvvojit.
- Áššelistu galgá refererejuvvot.
- Juohke siidu galgá nummarasto dadistaga, ja čoahkkingirjái čállit galget čállit vuollái.
- Olles čoahkkingirjái galget vuolláičállit go čoahkkinn loahpahuvo dat čoahkkinnjodihangotti lahtut geat leat leamaš čoahkkinnjodiheaddjin, ja vejolaš várrelahtut geat leat doaimman čoahkkinnjodiheaddjin.

Juohke ášši fievrredeapmi čoahkkingirjái galgá álohii álggahuvo ođđa siiddus ja ja sisttis doallat čuovvovaš dieđuid:

ÁŠŠI nr/jahki "BAJILČÁLUS"**I. Áššebáhpirat**

- Listu mii čájeha áššebáhpiriid mat leat leamaš vuodđun ášši meannudeapmái

II. Buktojuvvon árvalusat

- Sámediggerádi árvalus ja buot eará ovddiduvvon árvalusat galget čállojuvvojit ollásit.

III. Jienasteapmi

- Ovdal go jienasteapmi álggahuvvo, galgá čoahkkinjodiheaddji lohkat galle áirasa leat čoahkkinlanjas, ja lohku galgá čállojuvvot čoahkkingirjái.
- Čoahkkinjodiheaddji galgá ovdal jienasteami muitalit guđe vuoru mielde árvalusat galget jienastuvvot. Jienastanvuorru galgá čállot čoahkkingirjái.
- Galgá čállit evttohusaid mat gessojuvvojit.
- Galgá čállit goas ášši loahpahuvvui; beaivvi ja diibmomeari.

IV. Vejolaš beavdegirjelasáhusat

- Galget čállot čoahkkingirjái.

V. Sáhkavuorrolistu

- Galgá ráhkaduvvot kronologálaš listu mii čájeha guđiin áirasiin lea leamaš sáhkavuorru.

VI. Sámedikki mearráduš jienasteami maŋŋá:

- Sámedikki eanetlohkomearráduš čállojuvvo čoahkkingirjái.

§ 2 Dieđáhus mearrádušaid birra

Sámedikki presideanta galgá fuolahit ahte mearrádušat sáddejuvvojit dohko gosa galget, almmá vuorddekeahtá dárbbasmeahttumit.

Mearrádušat galget sáddejuvvot čuovvovaš vugiin:

1. Galgá ráhkaduvvot **čuovvočáluš** mas Sámedikki eanetlohkomearráduš čuožžu, dahje gos čujuhuvvo guđe čuoggás (romertálla) čoahkkingirjáis eanetlohkomearráduš čuožžu; vdr. boahhte čuoggá.
2. Buot ráđđádallanbeavdegirji siiddut mat gusket áššái, sihke sáme- ja dárogillii, galget biddjot čuovvočállosa mielde.
3. Jos oktage dan bivdá, sáhtá hálldahus sáddet ovttaskas ášši čoahkkingirji oasi mas lea mielde dušše Sámedikki mearráduš guoskevaš áššis, čállojuvvon dan gillii maid jearri háliida.

ÁŠŠI 17/96 SÁMEDIGGERÁDI DIEÐÁHUS DOAIMMAS BIRRA, DÁŠ
MAIDDÁI REFERÁHTAÁŠŠIT

I Sámedikki presideanta Ole Henrik Magga čilgii rádi doaimma birra.

II Buktojuvvon mearkkašumit ja árvalusat

Jens Petter Olsena, Bargiidbellodaga sámediggejoavku:

Mearkkašupmi čuoggái 5.1: Sámi riddo- ja vuotnaguovlluid doaibmaplána - diehtujuohkinčoahkkimat

Sámediggi lea duhtavaš go lágiduvvojit diehtujuohkinčoahkkimat Sámedikki olis - nugo ovdamearkka dihte lea dáhpáhuvvan riddo- ja vuotnaguovlluid doaibmaprogramma oktavuodas.

Sámediggi dáhttu ahte boahtteáiggis galget dákkár oktavuodain biiriid áirasat aktiivalaččat váldot mielde.

Per Solli, Bargiidbellodaga sámediggejoavku:

Mearkkašupmi čuoggái 5.2 Čoahkkin Guolástusdepartemeantta njunnošiiguin:

Dilli guolástusealáhusas lea hui váttis.

Sámedikki mielas lea danin áibbas dárbblaš nannet dikki iežas gelbbolašvuoda guolástussuorggis. Danin ferte farggamusat ásahuvvot guolástusráddeaddi virgi.

Sámediggi dáhttu danin Sámediggerádi geahčadit 1996' bušeahta dainna áigumušain ahte seastit nu ollu ahte šattašii vuodđu ásahit dákkár virggi dán jagi.

Per Solli, Bargiidbellodaga sámediggejoavku:

Mearkkašupmi čuoggái 2.3 Dianasvuogádatlávdegoddi (Rattsø-lávdegoddi):

Sámediggi dáhttu Sámediggerádi ángiruššat nu garrasit go vejolaš gielddaid ekonomii ja oktavuodas vuoi sámi gielddaid ekonomii ja ii hedjonivččii. Jos dán suorggi ekonomii ja hedjona, de leat das čielgasit heajos váikkuhusat sámi kultuvrii ja servodateallimii.

Sámediggi háliida erenoamážit čujuhit dasa ahte sámi gielddaide ja guoskevaš fylkkagielddaide ferte sihkkarastit erenoamáš doarjaga dihto doaimmaide, gokčan dihte daid goluid mat vulget guovttegiellalašvuodas ja sámi kultuvrra ja servodateallima ovddideamis.

Steinar Pedersen, Bargiidbellodaga sámediggejoavku:

Mearkkašupmi čuoggái 2.6 Mearraluossabivdu:

Sámediggi oaidná ahte Sámediggeráddi šalloša eará almmolaš orgánaid mearraluossabivdomeannudeami.

Dattege lea duohtavuohka ahte Sámediggeráddi lea leamaš hui doaimmaheapmi mearraluossabivdiid beroštumiid ovddideamis.

Sámediggeráddi lea nappo guokte jagi maŋŋálagaid orron buvttkeahhtá cealkámuša Luondduhálddašandirektoráhta konkrehta gulaskuddanevttohusaide. Danin lea Sámediggi dađi bahábut ieš bálkestan iežas vejolašvuoda mearraluossabivddu ovddas váikkuhit áššái.

Danin dáhttu Sámediggi Sámediggeráđi rievdadit bargovugiid nu ahte duodaid beassá váikkuhit dalle go mearrádusat dahkkojit. Dan sáhtá ovdamearkka dihte dahkat go buktá cealkámuša dábálaš gulaskuddanvuorui mearraluossabivddu birra.

III Sámedikki mearrádus

Sámediggeráđi diedáhus válđui diehtun ovtas mearriduvvon mearkkašumiiguin.

ÁŠŠI 18/96 GAŽALDAGAT SÁMEDIGGERÁDĐAI ČOAHKKIN- ORTNEGA § 26 VUOĐUL

Berit Ranveig Nilssen:

Guoská oahpahuskántuvrii Duodji-Øst

Oahpahalliortnet 10 duodjeoahpahallái Unjárggas, Deanus ja Kárášjogas lea luotkaneamen ekonomálaš váttisvuodaid geažil. Dasto fertejit 3 bargi oahpahallisajiin heaitit, ja nu maiddái 2 kánturbargi ja 1 rehketdoalli.

Doarjjaohcan Sámi ovddidanfoanddas lea biehttaluvvon, ja boadusin šaddá dat ahte oahpahuskántuvra ferte giddet uvssaidis dán jagi geassemánu loahpas, ja oahpahallit dán ortnega oktavuodas fertejit heaitit.

Duodji-prošeakta ja oahpahalliortnet leat áibbas erenoamážat, ja bargu ahte oazžut duodjefága gáhttenárvosažžan, lea lihkestuvvamin.

Go oahpahuskántuvra ja oahpahallisajit ásahuvvojedje, de dáhpuhuvai dat Sámi ovddidanfoandda ja eará almmolaš ásahusaid doarjaga bokte.

Maid sáhtá Sámediggeráđi dahkat vai Duodji oahpahalliortnegis livččii boahhteáigi, ja vuoi proševtta ii dárbbas heaittihit?

Sámediggeráđi vástádus:

Sámi ealáhusráđđái lea delegerejuvvon ovddasvástádus juogadit doarjaga duodjái kap.0540 - postta 70.5 bokte. Ealáhusráđđi lea cuoŋománu 15. b. dj. áššis SN 44/96 juogadan 1996' doarjaga. Dán áššis biehttalii ealáhusráđđi addimis 401.000,- kr. sturrosaš doarjaga duoji oahppokántuvrii Vuotnabađas. Ággan dasa lei čuovvovaš:

" ... Duoji oahppokántuvra lea ásahuvvon danin ahte galgá lágídit duoji fágaoahpu, ja koordineret, ovtastahttit ja doaibmat gulahallangaskaoapmin fitnodagaid/duojáriid ja duodjeoahpahalliid gaskka. Dát doaibma dahkko fágaoahpahuš- ja rávisolbmuidoahpahušlága mielde.

Njuolggadusaid mearrádusaid mielde duodjedoarjaga hárrái ii sáhte addit doarjaga duoji oahppokántuvrraid ásaheapmái ja jodiheapmái."

Duoji oahppokántuvra - nuortan váidala mearrádusa hálddahušlága mearrádusaid mielde. Váidalus galgá giedahallot Sámi ealáhusráđis geassemánu 26. b. dj.

Sámediggeráđđi čujuha ovddabeal čilgehussii, iige hálit dál digáštallagoahit Sámi ealáhusráđi giedahallama dan sivas go ášši lea dábálaš váidalusgiedahallamis Sámedikki vuogádagas.

Dattege háliida ráđđi oppalaš árvvoštallama vuodul čujuhit dasa ahte Sámi ealáhusráđđi lea juogadan 3.6 mill. kr. doaibmadoarjjan moanaid servviide ja

organisašuvnnaide 1996:s. Lassin dasa lea ráđđi 1995:s addán 0.9 mill. kr. foandadoarjaga háhkat bájiid ja mášiinnaid jna., ja 2.2 mill. kr. lotnolasealáhusprošeavtta bokte doaimbadoarjjan ja ásahanstipeandan. Dát muitala ahte oktiibuot lea juogaduvvon 6.9 mill. kr. duodjedoarjjan Sámedikki vuogádaga bokte.

Daid ruđaid ektui maid diggi otna hálddaša, lea Sámediggeráđi mielas duodjedoarjja mielde váikkuheamen dasa ahte muhtun muddui ollašuttit mihttomeari maid Sámediggi lea Sámediggeplánas bidjan dan hárrái ahte duodji galgá suddjejuvot deatalaš sámi kulturbeallin.

Sámediggevuogádaga váttisvuohtan lea dattetge ahte eat hálddaš ruđaid oahpahussii. Dán ortnega váttisvuohtan lea ea.ea. dat ahte eat sáhte vuordit ahte fitnodagat ieža mákset goluid nugo ollu eará oktavuodain.

Harvik Hansen, Sámi joavku:

Guovttegielalašvuoda ruđaid geavaheapmi

Mañimuš áiggiid lea medijas leamaš ságastallan guovttegielalašvuoda ruđaid geavaheami birra, ja Sámi joavku oaivvilda ahte lea dárbu oazžut oanehis čilgehusa Sámediggeráđis dán birra dán Sámedikki ollesčoahkkimis.

Orru oalle eahpečielggas mii duodai dáhpáhuvvá. Ovttaskas gielddain ja Sámi giellaráđis ii oro leamen seammalágan áddejupmi dilis, ja leat čuoččuhusat čuoččuhusaid vuostá.

Čujuhan dán oktavuodas earret eará Sámi giellaráđi jodiheadđi cealkámušaide NRK Sámi Radios, vuossárgga 29.04.1996. Dán vuodul ferte leat vuoddu jerrat čuovvovaš gažaldagaid?

1. Geavahuvvojitgo guovttegielalašvuoda ruđat duodai guovttegielalašvuoda bargui Sámedikki mearriduvvon njuolggadusaid ja Sámelága giellanjuolggadusaid áigumušaid ektui?
2. Sáhttago Sámediggeráđi vejolaččat čilget veaháš lagabuidda jahkásaš diedáhusa birra, maid Sámi giellaráđi galgá ráhkadit Sámediggái ruđaid hálddašeami birra, ja mii lea Sámediggeráđi oaidnu dasa?

Sámediggeráđi vástáduš:

Sámelága giellanjuolggadusaid čadaheami ekonomálaš eavttuid sihkkarastimii juogada Sámi giellaráđi doarjaga gielddaide ja fylkagielddaide maidda Sámelága giellanjuolggadusat gusket.

Sámediggi lea mearridan áššis 24/94, 27.05.94 njuolggadusaid stáhtalaš ruđaid juogadeapmái sámegiel dulkonbálvalussii ja guovttegielalašvuhtii Sámelága giellanjuolggadusaid hálddašanguovllus.

Njuolggadaid 6. paragrafas čuožžu ahte "Buot goluid mat vulget doaimmain sámelága giellanjuolggadusaid olis ja dan lága ásahusa olis, galget gielddat ja fylkagielddat duodaštit. Dat ii dattege guoskka vuodđosubmái"

Sámediggeráđis lea ollásit luohtámuš dasa ahte Sámi giellaráđi hálddaša guovttegielalašvuoda ruđaid Sámelága giellanjuolggadusaid ektui ja namuhuvvon njuolggadusaid ektui. Lea dattege ártet ahte muhtun doarjjavuostáiváldit divvot

gažaldaga giellaráđi ja Sámedikki vuoigatvuoda hárrái bidjat gáibádusaid njuolggadusaid ja fápmudusaid vuodul mat leat.

Mii guoská gažaldahkii lagabuidda čilget Sámi giellaráđi jahkeraportta birra, de bidjá Sámediggeráđđi mielddusin Sámi giellaráđi 1995 jahkedieđáhusas 4. ja 5. siidduid mas čilgejuvvo guovttegielalašvuoda ruđaid birra. Dás čujuhit Sámedikki mañimuš jahkedieđáhussii.

Jos dárkileabbot galgá čilget ruđaid geavaheami, de ferte lassin dáláš raporterenortnegii gáibidit ahte raporterejuvvo maiddá duodalaš bohtosiid birra mat gusket váikkuhan-gaskaoapmeortnegii.

Sámediggeráđđi áigu ovttasráđiid Sámi giellaráđiin árvvoštallat leago dárbu evalueret dán váikkuhangaskaoapmeortnega váikkuhusaid. Giellaráđđi áigu ovttas doarjavuostáiváldiiguin dađistaga guorahallat njuolggadusaid hámi ja geavahusa dainna áigumušain ahte gávdat vuogas raporterenortnegiid.

Harvik Hansen, Sámi joavku:

Mohtorjohtaluslávdegoddi?

Čujuhan dan bargui maid min joavku lea ovdal dahkan mohtorjohtalusváltisvuodaid ektui sámi guovlluin, man oktavuodas báikkálaš olbmot mañimuš áiggiid prinsihpalaččat leat earret eará "bearráigehččojuvvon", omd. dalle go lea leamaš dárbu vuodjit iežaset gođiide ja geavahusguovlluide.

Dát ii leat dohkálaš. Min árvvoštallama mielde lea dál dárbu Sámedikki nammadan lávdegoddái árvvoštallat mohtorjohtaluslága lánka-ásahusa T-5 96 rievdadusa.

Sámedikki presideanta lea ollu gerddiid ovdal lohpidan ahte Sámediggi nammada dán lágan lávdegotti, jos Finnmárkku Fylkamánne mielas ii leat dasa dárbu.

Mii oaivvildit ahte dán lágan lávdegoddái lea dárbu jođáneamosit. Danin bivditge vástádusa čuovvovaš gažaldagaide:

1. Goas nammada Sámediggi dán lágan lávdegotti ja makkár mandáhtain?
2. Maid sáhtta Sámedikki presideanta dahkat amaset giliin lagaš guovllut billistuvvot go min bievluottat "bággejuvvojit" rahppojuvvoat buohkaide mohtorfievruiguin johtaleami várás.
3. Leago dát odđáigásaš almmolaš "birasbillistanvuohki" maid mii fertet dohkkehít, vai galgetgo guovddáš eiseválddit ain duolbmat báikegottiid olbmuid beroštumiid, ja čáhket saji buohkaide.

Sámediggeráđi vástáduš:

Sámediggeráđi áigumuš 1. gažaldaga hárrái lea nammadit sierra lávdegotti ráđi čoahkkimis ovdal 1996t geasseluomu. Lávdegoddi galgá árvvoštallat leago dárbu rievdat mohtorjohtaluslága ja vejolaččat njuolggadusaid mat leat mearriduvvon dán lága vuodul, dan sivas go sámi beroštumit eai leat doarvái bures vuhtii váldon gustovaš mearrádusain. Lávdegotti mandáhta mearriduvvo diedusge lávdegotti ásaheami oktavuodas.

Sámediggeráđđi čujuha 2. ja 3. gažaldaga hárrái ahte ii leat vuos doarvái buorre vuoddu dadjat makkár konkrehta rievdadusaid berre dahkat gustovaš mearrádusain.

Sámediggeráđđi áigu ovddidit árvalusa Sámediggái maŋŋágo lávdegotti bargu lea gárvvis, ja maŋŋágo ášši lea leamaš gulaskuddamis.

Eilif O. Larsena, Bargiidbellodaga sámediggejoavku:

Sámi guolástuslávdegoddi lea bargan lagabuidda golbma jagi. Dán bargui leat leamaš stuorra vuordámušat. Sámediggeráđđi árvoštalai dán barggu nu deatálažžan ahte dasa válljejuvvojedje dušše NSR:a olbmot, dan njeallji ovddasteaddji gaskkas mat Sámedikkis leat lávdegottis.

Bargiidbellodaga joavku imaštallá go árvalus ii vel leat ovddiduvvon. Dán vuodul divvut čuovvovaš gažaldagaid Sámedikki presidentii:

Maid oaivvilda Sámedikki presideanta leat sivvan dasa go Sámi guolástuslávdegotti čielggadus ii leat gárvvis - ja maid áigu Sámediggeráđđi dahkat barggu loahpaheami hárrái?

Sámediggeráđi vástáduš:

Sámi guolástuslávdegottis (Gregussen/Trulsen-lávdegoddi) leat 9 lahtu, main Sámediggi lea nammadan Peder Mathisena, Reidar Solberg:a, Ragnhild Sandøy, ja Alf Nystad. Lávdegotti jodiheaddjin lea dál Tromssa fylkka guolástushoavda Gunnar Trulsen, gii álggii jodiheaddjin manná Guolástusdepartemeantta stáhtačálli Otto Gregussen.

Lávdegottis leat maiddái čállit molsašuddan áigodagas, iige lávdegottis leat leamaš fásta čálli 1995' juovlamánu rájes. Oktiibuot leat dollojuvvon 9 lávdegotti čoaikkima, guokte dain ledje telefončoaikkima. Vuosttaš čoaikkinn dollojuvvui Leavnjjas 1993' čakčamánuš ja manimuš čoaikkinn dollojuvvui diibmá Sáččas.

Sámediggeráđdi lea ovttaoaivilis jearriin ahte vuordámušat lávdegotti bargui leat leamaš stuorrát, muhto ráđdi muittuha ahte fáttát maid lávdegoddi galgá meannudit leat váddásat ja viidát.

Sámediggeráđdi bealistis ii hálit árvádallat manin lávdegoddi ii leat vel ovddidan árvalusa. Ráđdi áigu muittuhit ahte dange lávdegotti barggu johtu ovddosguvlui lea jodiheaddji ovddasvástadus. Dasto lea deatálaš muittuhit ahte guolástusdepartemeanta lea dat orgána mas lea váldo ovddasvástáduš - láchit diliid ekonomálaččat ja resurssaid dáfus vai lávdegottis lea nu buorre go vejolaš bargodilli.

Sámediggeráđdi lea eatnat heviid ohcalan čielggadusa lávdegottis maŋimustá čoaikkimis Guolástusdepartemeanttain dán jagi njukčamánu 21. b. Ráđdi áigu ain bidjat deattu lávdegoddi vai sáhtá gerget barggus.

Magnhild Mathisen, Bargiidbellodaga sámediggejoavku:

Bargiidbellodaga sámediggejoavku konstatere váidalettiin garrasit ahte Sámi ealáhusráđdi ii leat addán doarjaga Duodji oahpahuskántuvrii Unjárggas. Mii registreret ahte sihke fylkkadiggi huksenossodaga bokte ja Girko-, oahpahus- ja dutkandepartemeanta leat čájehan stuorra buorredáhtolašvuoda dasa ahte nuorat ožžot gelbbolašvuoda duojis. Eat sáhte áddet iežamet buoremus dáhtuinge mii lea sivvan dasa go Sámi ealáhusráđdi lea ná prioriteren, ja min mielas lea Oahpahuskántuvrras buorre ágga dovdat iežas meaddiduvvon.

Čujuhit maiddá 20.09.94 mearriduvvon Sámediggeplánii, gos 46-47 siidduin čuožžu ná: "Sámediggi áigu bargat dan ala ahte ealáhus ain oažžu ovdánanvejolašvuodaid ja

nannejuvvo. Guovddáš bealit dán oktavuodas leat gelbbolašvuoda lokten, márkanfievrrideapmi ja ovdánahttinbargu."

Gažaldahkan lea danin:

Maid áigu Sámediggeráđdi bargat dán mihttomeari joksama ektui?

Bargiidbellodaga sámediggejoavku bivdá Sámediggeráđi geavahit iežas váikkuhanfámu vai Oahpahuskántuvra oažžu jodihandoarjaga maid nu garrasit dárbbasa, amas dárbbasit heaittihit iežas doaimma. Boađusin dás šaddá leat dat ahte ollu nuorat duvdiluvvojit bargguhisvuhtii.

Sámediggeráđi vástádus:

Sámi ealáhusráđđái lea delegerejuvvon ovddasvástádus juogadit doarjaga duodjái kap.0540 - postta 70.5 bokte. Ealáhusráđdi lea cuoŋománu 15. b. dj. áššis SN 44/96 juogadan 1996' doarjaga. Dán áššis biehttalii ealáhusráđdi addimis 401.000,- kr. sturrosaš doarjaga duoji oahppokántuvrii Vuotnabađas. Ággan dasa lei čuovvovaš:

" ... Duoji oahppokántuvra lea ásahuvvon danin ahte galgá lágidit duoji fágaoahpu, ja koordineret, ovttastahttit ja doaibmat gulahallangaskaoapmin fitnodagaid/duojáriid ja duodjeoahpalliid gaskka. Dát doaibma dahkko fágaoahpahu- ja rávisolbmuidoahpahušlága mielde.

Njuolggadusaid mearrádusaid mielde duodjedoarjaga hárrái ii sáhte addit doarjaga duoji oahppokántuvrraid ásaheapmái ja jodiheapmái."

Duoji oahppokántuvra - nuortan váidala mearrádusa hálddahuslága mearrádusaid mielde. Váidalus galgá giedahallot Sámi ealáhusráđis geassemánu 26. b. dj.

Sámediggeráđdi čjuha ovddabeal čilgehussii, iige hálit dál digáštallagoahtit Sámi ealáhusráđi giedahallama dan sivas go ášši lea dábálaš váidalusgiedahallamis Sámedikki vuogádagas.

Dattege háliida ráđdi oppalaš árvoštallama vuodul čjuhit dasa ahte Sámi ealáhusráđdi lea juogadan 3.6 mill. kr. doaibmadoarjjan moanaid servviide ja organisašuvnnaide 1996:s. Lassin dasa lea ráđdi 1995:s addán 0.9 mill. kr. foandadoarjaga háhkat bájiid ja mášiinnaid jna., ja 2.2 mill. kr. lotnolasealáhusproševtta bokte doaibmadoarjjan ja ásahanstipeandan. Dát muitala ahte oktiibuot lea juogaduvvon 6.9 mill. kr. duodjedoarjjan Sámedikki vuogádaga bokte.

Daid ruđaid ektui maid diggi otne hálddaša, lea Sámediggeráđi mielas duodjedoarjja mielde váikkuheamen dasa ahte muhtun muddui ollašuhhtit mihttomeari maid Sámediggi lea Sámediggeplánas bidjan dan hárrái ahte duodji galgá suddjejuvvot deatalaš sámi kulturbeallin.

Sámediggevuogádaga váttisvuhtan lea dattetge ahte eat hálddaš ruđaid oahpahussii. Dán ortnega váttisvuhtan lea ea.ea. dat ahte eat sáhte vuordit ahte fitnodagat ieža mákset goluid nugo ollu eará oktavuodain.

I Árvaluvvon ođda áššit**1. Hartvik Hansen, Sámi joavku:**

Suoma hearrát dáhttot Deanuguolástusas sámiid eret Deanu alde ja turisttaid sadjái - Sámediggi berre bealušteaddjin guovllu vuoigatvuodaide

Čálus sáddejuvvon Helssegis 28.02.96 Deanu guolástusa birra maid muhtin suoma njunušolbmot leat lágidan. Sii árvalit earret eará ahte fierbmebivdu galggašii álfárot heitojuvvot sivas go árbevirolaš luossabivddu ii leat šat nu dárbbášlaš go ovdalis áiggis. Earret eará leat ovddeš stáhtaministera guovttos Esko Aho ja Harri Holkeri čállán namas vuollái čállosii mii lea mannan Lappilean hálddatussii ja suomabeale mediaide.

Hearrát čilgejit Lappileana hálddatussii ahte galggašii Deanu bivddu buorebot hálddašit boahpteáiggis. Guovllu olbmuid luossavuovdinboadut leat garrasit geahppánan. Baicce guđdet bivdoturisttat hivvodaga ruđa Ohcejoga gildii, árvaluvvo sullii 12 milj. márkki jahkásaččat. Lea dárbu buorebot godđansajiid suodjalit jos galgá boahpteáiggis luossanáli birgehallas. Fierbmi lea dasa čoavddasátni. Deanu bivdonjuolggadusaid ii galgga rievdadit nu ahte turistabivdu maŋgge láhkái goariduvvo, baicce ahte dát bivdu buoriduvvo. Leanarádđehus galggašii ordnet fierbmebivddu nu ahte ii galgga sáhttit juohkit eanet fierbmelobiid go guokte juohke dállovuđđui. Deanuvuotna- ja johkanjálbmebivddu galggašedje ordnet oktasaččat Suoma ja Norgga eiseváldit. Norgga beale luossabiebmanrusttegiid galggašii buorebut ordnet vai luossadávddat eai beasa leavvat. Godđansajiid alde bivdu galgá gildojuvvot, ja ahte jagi 2000 rájes berre buot fierbmebivdu loahpahuvvot Deanu čázadagas. Berre maiddái árvoštallat ahte guoli maid dohppeta ja geassá gáddái, galgá luittojuvvot.

Oktasaščoahkkin Deanučázadaga bivdoserviid gaska dollui Ohcejogas gielddadálus 11.05.96 tii. 14.00, gosa ledje boahán 18 oasseváldi mat gulle sihke Suoma ja Norgga beallái.

Maiddái Suomabeale Sámedikki ovddasteaddjit (2) čuvvo čoahkkima. Sii dahke mearrádusa ahte dakkár falletemiid dustet farggamusat. Norgga ja Suoma eiseválddit leat ovttas guovlluolbmuin soahpan ahte Deanučáčádaga riggodagat gullet vuosttamuzzan deanuleagi ássiide. Jos sin bivddu maŋŋil vel báhcá sálaš, de sáhtta dan vuovdit turistaide. Imaš lea maiddái go Suomastáhta njunušolbmot ná garvet eamiálbmogiid vuoigatvuodaide. Suomabealde leat eiseválddit dál ge álggatan duvdit sámi vuoiggalaš gáibádusaid (kulturláhka).

2. Ásta Vangberg, NSR:

Sámi kvotaid biehttaleapmi Norgga tehnikkalaš ja luonddudiedalaš universitehtas (NTNU) Troanddimis

Dál čadahuvvo ovtastuvvon studeantasisaváldin buot Norgga universitehtaide. Dagaha go dát ahte dálá sámi sisaváldinkvohtat heaittihuvvojit?

Lea sávahahtti oazžut sámi kvohtaid buot lohkansurggiide buot Norgga universitehtain.

3. Hartvik Hansen, Sámi joavku:

Nuppástuhttinprográmma joatkka

Nuppástuhttinprográmma áigodat loahpá 31.12.97. Mii diehtit ahte gielddat mat gullet dan prográmma vuollái leat bivdán ahte prográmma áigodat galggašii viiddiduvvot.

Sámediggi berre árvvoštallat ahte leago dárbu prográmma joatkit dálá vuogi mielde, vai lea go dárbu árvvoštallat eará vugiid mo buoridit ealáhusdoaimmaid sámi guovlluin. Mii diehtit ahte nuppástuhttinprográmmat dábálaččat eai govčča vuordámušaid, ja nu sáhtta dán ge oktavuodas. Dánne berre ge guoratit man vuogi mielde buoremusat sáhtta ovddidit sámi ealáhusaid.

Sámediggi berre farggamusat váldit oktavuoda prográmmagielddain ja nuppástuhttinprográmma stivrrain ja evttoit lágádusaid mat buoridit sámi ealáhusdoaimmaid. Okta vuohki sáhtta leat ahte prográmma áigodat joatkašuvvá.

4. Steinar Pedersen, Bargiidbellodaga sámediggejoavku:Ferte bisuhit árbevirolaš guollebivdinvugiid Deanus

Sámediggi diehtá ahte dovddus Suoma politihkkárat leat vuolgán kampanja njunošin man mihttomearrin lea jávkadit árbevirolaš sámi guollebivdinvugiid Deanu čázádagas.

Sin mihttomearrin lea ahte buot guollebivdu čadnon bivdosiiguin galgá jávkaduvvot ovdal 2000 jagi. Dán sii háliidit danin vuoi Suoma turisttat ožžot ain buoret vejolašvuoda bargat mo áigot čázádagas. Dál galget báikki olbmuid beroštumit ollásit duvdiluvvot eret.

Jos nu dáhpáhuvaš, de lea báikkálaš sámi álbmot maiddái Norgga bealdege massán deatalaš beliid kultuvrralaš eallinbuorre vuodas maid árbevirolaš luossabivdu buktá, ja gullelašvuoda ja identitehta mat leat oassin ovdeš buolvvaid vieruiduvvon rievtti seailuheamis.

Sámediggi áigu dákkár oktavuodas deattuhit ahte luossabivdu lea dáppe seamma deatalaš kulturguodddin go boazodoallu sáhtta leat eará oktavuodain.

Árbevirolaš fierbmebivddu jávkadeami árvalusa oktavuodas háliida Sámediggi maid dovddahit ahte meašsumat leat juo mannamin badjel dan rájá mii lea gierdamis. Guovdelas geasi vuvdojit birrasii 1000 - duhát oaggungoartta jándoris - eanaš Suoma turisttaide. Nu leat báikki olbmot duvdiluvvogohtán ollásit eret stággobivddus rádjagaskkas.

Lassin dasa dáhpáhuvvá viiddis ja uhccán bearráigehččon bartahuksen Suoma bealde. Ja dát dagahit oktii buot stuorra vahágiid rašes lundui - noađi luossaresursii, ja birrasii muđuige.

Vaikke vel Norgga beal olbmot leatge ollu gerddiid ovddidan ášši, de ii leat mihkege ávkkuhan.

Sámediggi ballá dál ahte Suomabealde bohtá gáibáduš jávkadit fierbmebivddu, odđa konvenšuvnna šiehtadallamiid ja Deanu čázádaga odđa guollebivdonjuolggadusaid oktavuodas.

Konklusuvdna:

Sámediggi áigu farggamusat váldit oktavuoda guovddáš birasgáhtteneiseválddiide Norggas, deattuhan dihte man stuorra kultuvrralaš árvun Deanu árbevirolaš bivdinvuogit leat.

Vuodđun dása lea ahte luossabivdu lea gitta otnáži leamaš guovddáš oktiičatnanbeallin sámi kultureallimis Deatnogáttis, ja nu áibbas deatalaččan dasa ahte sihkkarastit sámi identitehta ávnnaslaš vuodu.

Jos luossabivdu, mii lea oassin árbevirolaš heiveheamis, jávkkašii, de livččii dat duodalaš goarádussan guovllu sámi kultuvrii.

Sámediggi ii dohkket ahte Deatnogátti báikkálaš álbmogis rivvejuvvojit dondološ ja vieruiduvvon rievttit.

Vrd. mildosa.

5. Egil Olli, Bargiidbellodaga sámediggejoavku:

Sámi mediaplána

Sámediggi ráhkada mediaplána mii muitala boahhtevaš mediapolitihka rámmaeavttuid mihttomeriid ja strategiijaid.

Preassadoarjja, mii maiddái ferte guoskat dárogiel sámi áviissaide, ferte leat oassin dán plánas. Dasto ferte plána guoskat doarjjaortnegiidda sámegiel mánáid- ja nuoraidbláđiide ja Nuortanástái. Plána galgá maid guoskat sámi lagašradioi, filmii ja TV-ii, ja vejolaš boahhtevaš preassaásahussii.

6. Heaika Skum, Dáloniid listu:

Mañimuš jagiid leat vásihan eanet beroštumi sisriikkalaš ja gaskariikkalaš ruvkefitnodagain ohcat ja roggagoahtit luondduvalljodagaid sámi guovlluin. Sii ohcet ja ožžot ohcan- ja rogganlobi beroškeahttá maid sámi suohkanat celket áššái. Mañimuš ledje guokte ohcamuša maid Guovdageainnu meahcástanstivra giedahalai ja hilggui dá gieskat. Ruvkefitnodagat ledje ozzon lobi álgit ohcat ja roggat diamánttaid Guovdageainnus. Sii dárbbasedje sierra lobi (dispensašuvnna) beassat vuodjit luonddus sin dárbbaslaš mášiinnaiguin. Dat mii lei ágga go meahcástanstivra hilggui sierralobi addimis, lei go ruvkefitnodagat áigo roggat/bovret gidđat justste gidđajohtináiige. Boazorohagat ja oktasaš orohaga stivra vuostálaste ruvkefitnodagaid ohcama dainna ákkain ahte dat dáhpáhuvai gidđajohtináiige. Nubbi fitnodat áiggui fas bovret čakčat čakčaorohaga siste, ja vel dakkár báikkiin gos sápmelaččat guottehit. Ákkat maid meahcástanstivra anii go hilggui sierralobi ohcama, lei go ruvkedoaimma livččii šaddan goarádussan boazodollui sihke gidđat ja čakčat, ahte dát guovlu lea n.g. LNF-C guovlu, báikkálaš vuosteháhku ja sámpolitihkalaš dilálašvuodat. O.m.d. čujuhuvvui dasa ahte Sámi vuoigatvuodálávdegoddi ii leat vel ovddidan nuppi oassečielggadusa, ja danin eai berre čadahuvvot odđa sisabahkkemat ovdal go diet čielgá. Ruvkefitnodat váiddii ášši, ja meahcástanstivra doalahii mearrádusas maid ovdalaččas lei dahkan. Dát mearkkašii ahte váidda šattai sáddejuvvo fylkamánii, mii duššin dagai meahcástanstivrra mearrádusa. Fylkamánni čállá reivves ahte buot ovdalis namuhuvvon ákkat leat olggobeale dilálašvuodat maid suohkan ii galgga geavahit iezas ákkastallamis.

1. Mun dáhtun Sámediggeráđi geahčadit dán ášši, ja ovddidit dan rivttes eiseválddiide
2. Seammás berre ráđđi maiddái geahčadit johtolaga man vuodul lotnolasealáhusdoallit eai oazzo sierralobi doaimmahit ealáhusaset.

7. Ingar Eira, Guovddášbellodaga sámediggejoavku:

Poastta rašonaliserenproseassa

Dat maid guovddáš eiseválddit gohčodit dárbbášlaš rašonaliseremin, šaddá geavahas dađi bahábut dávjá ásahuvvon bálvalusfálaldagaid njuolgga billisteapmin ja heaittiheapmin, erenoamáš Norgga boaittoeal guovlluin. Dán rádjai leat dat bálvalusfálaldagat leamaš dárbbášlaš oassin infrastruktuivrras jos galgá leat vejolaš ássat dán guovlluin.

Poastadoaimmahaga rašolaliserenproseassa oktavuodas oaidnit mii ahte báikegottiid poastakántuvrrat ja boaittoeal guovlluid bures doaimmi poastabálvalusat fargga leat historjjálaš doahpagat.

Dan sivas go rašonaliserenproseassa buktá erenoamáš heajos váikkuhusaid daidda guovlluide gos olbmot ássat biedgguid, ja go leat ollu sápmelaččat daid gaskkas, ii sáhte Sámediggi dohkkehit ahte poastadoaimmahaga rašonaliseren dahkko seamma vuogi mielde boaittoeal guovlluin go riikka guovddáš báikkiin.

Sámediggi dáhttu danin Sámediggeráđi ovddidit ášši guoskevaš orgánaide, oazžun dihte doarjaga dasa ahte odđa struktureren ii galgga dáhpáhuvvat seamma málle mielde Norgga boaittoeal guovlluin go riikka guovddáš guovlluin.

8. Johan Mikkel Sara, Bargiidbellodaga sámediggejoavku:

Bargiidbellodaga sámediggejoavku evttoha ahte galgá ásahuvvot odđa sámi filbmafoanda

Ásahuvvo sámi filbmafoanda ruhtadan dihte sámi filbma- ja videoprodukšuvnna. Ulbmilii biddjo juohke jagi unnimusat 3 mill. kr. Sámediggi hálddaša Sámi kulturráđi bokte dán foandda. Ráhkaduvvojit njuolggadusat foandda ruđaid juogadeami várás, ja biddjo eaktun ahte filbmafágalaš, gielalaš ja kultuvrralaš bealit leat vuodđun juogadeapmái.

Foandda váldobargun lea doarjut oanehis filmmaid, iige kommersiálalaš videoprodukšuvnnaid (TV-produkšuvnnaid). Foanda ii galgga boahit dálá doarjjajortnegiid sadjái, muhto galgá leat lassin daidda. Maiddái eará ásahusain mat juolludit ruđaid, galgá leat ovddasvástádus maiddái sámi filmma hárrái, ja galget ea.ea. doarjut filmaprodukšuvnnaid, d.m. filmmaid mat bistet eahketbotta. Erenoamážit Nordnorsk Filmsenter fertte ovddidit buoret oktavuoda sámi organisašuvnnaide ja sámi filmbabirrasii.

Foanda galgá ásahuvvot 1997 rájes. Ráhkaduvvojit njuolggadusat doarjjajuogadeami várás, gos galgá deattuhit ahte doarjut produkšuvnnaid mat geavahit sámegiela, giedahallet sámi fáttáid, ja gos sámi kultuvra lea guovddázis.

9. Ragnhild Nystad, NSR:

NSR-a sámediggejoavku evttoha ahte muhtun sámediggečoahkkima oktavuodas galgá lágiduvvot seminára "minerálaohcama ja ruvkedoaimma birra sámi guovlluin".

II Sámedikki mearrádus

Buot árvaluvvon odđa áššit sáddejuvvojit mearrudeapmái Sámediggeráđđái.

ÁŠŠI 20/96 SÁMI OAHPPOPLÁNAT
Áššebáhpirat

- Gulaskuddanreive, 15.02.96 Sámi oahpahusrádis, mielde gullevaš áššebáhpirat
- Reive, 18.03.95 Sámi oahpahusrádis
- Telefaksa 10.04.96 Sámi Allaskuvllas - gulaskuddancealkámuš
- Reive 15.04.96 Sámi oahpahusrádis - gulaskuddanáigemeari maŋjideapmi 01.06.96
- Reive 15.04.96 Sámi oahpahusrádis, gulaskuddancealkámušaid sádden
 - Sámi Dáiddačehpiid searvi
 - Sámi girkoráđđi
 - Áarjel-saemiej skuvle
 - Inga Rávná Eira
 - Tromssa Universitehta, Sámi ossodat ISL
 - Finnmárkku fylkkagiela
 - Norgga oahpaheaddjiidsearvi, Sámi lávdegoddi/OSO
 - Norlánda fylkkagiela
 - Evenášši ja Skániid suohkanat
 - Guovdageainnu suohkan
 - Duodjeinstituhtta
 - Kárášjoga mánáidskuvla
 - Sámi Instituhtta
 - Arne Nystad

Bohtán maŋná Sámediggeráđi meannudeami:

- Storravuona skuvla
- Mánáidáittardeaddji
- Lærerforbundet
- Institutt for Kristen Oppseding
- Kárášjoga mánáid-, nuoraid- ja sámi joatkkaskuvlla engelasgiela oahpaheaddjit
- Kárášjoga nuoraidskuvla
- Nasjonalt læremiddelsenter
- Marit Stueng
- Deanu giela

Sámediggi mearridii čuovvovaččat:

Sámediggi lea duhtavaš go Ráđdehus ankke mearridii ráhkadit sierra sámi oahppoplánaid vuoddoskuvlii. Muhto Sámediggi ferte šallošit go proseassa mii lea buktán oahppoplánaárvalusaid ii leat addán Sámediggái vejolašvuoda váikkuhit plánaid vuddui ja sisdollui nugo stáhta eiseválddiin lea geatnegasvuolta fuolahit ahte sápmelaččaid ovddasteaddji orgánas galgá beassat. Maiddái gulaskuddanáigi sámi oahppoplánaárvalusaide lea nu oanehaš ahte diggi ii leat ožžon go muhtun oasi plánain gihtii nu buori ággis ahte ášši livččii sáhtán ráhkkanuvvot dábálaš vuogi mielde ovdal go meannuduvvo Sámedikkis.

Dasto áigu Sámediggi ain garraseabbut šallošit go dikkis ii leat fágaorgána mii bargá oahpahusaššiiguin, ja dan dihte ii leat vejolašvuolta meannudit oahppoplánaárvalusaid nu vodolaččat go livččii háliidan. Lea vealtakeahtá sámi kultuvrralaš autonomiija ovddideapmái ahte Sámediggi sápmelaččaid álbmotválljen orgánan, oážžu

vejolašvuoda váikkuhit nu ollu go vejolaš plánaide mat galget leat sámi vuoddoskuvlaoahpahusa rámmán mánga jagi ovddos guvlui.

Oahppoplánaárvalusain vuhtto hui bures ahte leat ráhkaduvvon lasáhussan dáža oahppoplánaide. Vuodđun dán bargui leat oahppoplána oppalaš oassi ja gulaskuddancealkámuš 10-jagi vuoddoskuvlla prinsihpaide ja njuolggadusaide, "Broen". Sihke oahppoplána oppalaš oassi ja "Broen" leat ráhkaduvvon dáža servodaga vuodul, dáža árvvuid vuodul ja dáža oahpahuspolitihka vuodul. Dát lea bidjat čielga rámmaid sámi oahppoplánaárvalusaid sisdollui, ja diedusge maid ráddjen oahppoplánajoavkkuid friijavuoda dán oktavuodas.

Sámi oahppoplánain lea seamma vuodđu go dáža oahppoplánain. Oahppoplánaid sámi sisdoalu hárrái fertejedje buot oahppoplánajoavkkut bargagoahtit guoros gieđaid ja almmá makkárga vuodđoprinsihpaid haga. Duohtavuoha lea ahte dát leat ožžon veadjemeahtun barggu go leat dušše dáža oahppoplánat leamaš vuodđun. Sámi oahppoplánaid prinsihpat ja njuolggadusat mat maŋŋá galget ráhkaduvvot, ja mat galget leat oahppoplánaid oassin, livčče galgan ráhkaduvvot ovdal go bargu ráhkadit oahppoplánaid fágaide biddjui johtui. Lea hui šallošahtti go nu ii leat dáhpáhuvvan. Departemeanta ii lea čuvvon daid prinsihpaid maid ieš St.diedáhusas nr. 29 (1994-95) bidjá eaktun sámi oahpahussii.

Sámi oahppoplánabarggus vuhtto oppanassiige ahte lea heittohit plánejuvvon, ja dan sáhtttá maid áddet das go departemeantta áigumuš álggos ii oppa leange ráhkadit sámi oahppoplánaid. Dát ii leat oahppoplánajoavkkuid sivva. Dát lea dušše departemeantta ovddasvástádus. Mánga oahppoplánajoavkku leat baicce bargan buori barggu daid rámmaid siskkobealde maid leat ožžon. Sámedikki mielas plánat eai dattege oktasaččat leat vuodđun sámi skuvlii dan ektui ahte plána vuodđu galgá leat sámi servodat. Dán birra čuožžu 1993-97 Sámediggeplánas ná:

"Sámi skuvla galgá leat skuvla maid sápmelaččat leat ieža hábmen sámi servodaga vuodul ja várás.

Lea áigumuš ovddidit sámi oahpahus- ja oahppovuogádaga mii galgá formaliseret, ovddidit ja heivehit sámi servodaga máhtu, čehppodaga, guottuid, norpmaid ja árvvuid."

Dán deattuhitge muhtun guovddáš gulaskuddanáhusat. Dikki oaidnu lea danin ahte plánat leat dušše gaskaboddosaččat. Sámedikki áigumuš lea ráhkadit sámi oahppoplánaid maid vuodđun galget leat prinsihpat ja njuolggadusat mat leat huksejuvvon sámi servodaga ja sámi árvvuid ala, nu go lea maid árvaluvvon odđa oahpahusláhkaárvalusas NOU 1995:18, gč. kap. 6, ja erenoamážit árvalus § 6-4 hárrái vuoddoskuvlla ja joatkkaoahpahusa odđa láhkaárvalusas.

Sámediggi ferte loahpas cealkit ahte eahpida devdet go oahppoplánaárvalusat ollislaččat daid gáibádusaid mat leat sámi váikkuheami hárrái kulturovdáneami ja oahpahusa sisdoalu oktavuodas sihke Vuodđolága § 110a ektui, ILO-konvenšuvnna nr. 169 ektui, ON-a mánaidkonvenšuvnna § 30 ektui ja eará lágaid ektui.

Sámediggi lea hui ilus go sámi oahppoplánaid gárvvistanáigemearri lea manjduvvon. Dát addá Sámi oahpahusráddái govttolaš áiggi geahčadit plánaid gulaskuddanárusaid ektui, ja ovttas ja ollislaččat árvvoštallat plánaid. Dan dihte go oahppoplánajoavkkuin eai lean prinsihpat man ala huksejedje sámi sisdoalu, lea oktasaš ja ollislaš árvvoštallan erenoamáš deatalaš sámi sisdoalu ektui.

Sámediggi vuordá ahte diggi beassá buktit cealkámuša sámi oahpahusa prinsihpaide mat galget ráhkaduvvot, ja ahte dikki cealkámuššii biddjo vealtameahtun deaddu.

Sámediggi addá Sámediggeráđđái válddit buktit cealkámuša ovttaskas fágaid oahppoplánaide daid mearkkašumiid ektui mat bohtet ovdan go ášši meannuduvvo dievasčoahkkimis.

Sámediggi bivdá ráđi oaččuhit Sámi oahpahráđi Sámedikki vuollásaš skuvlafágalaš áсахussan.

Seammáš go dat dáhpáhuvvá, berrejit luvvejuvvot dárbbášlaš ruđalaš návccat Sámediggái vai diggi nagoda doaimmahit skuvlaáššiid dohkálaččat.

Sámediggi bivdá ráđi váldit "sámi joatkkaoahpu" áššin boahtte dievasčoahkkimis.

ÁŠŠI 21/96 SÁMI RIDDO- JA VUOTNAGUOVLLUID DOAIBMA- PLÁNA 1997 - 2001 ÁIGODAHKII

Áššebápirat

- Árvalus ja mearráduš áššis R 112/95
- Árvalus ja mearráduš áššis 48/95
- Sámedikki doaibmaplána gulaskuddanárvalus, 24.11.1995
- Sámedikki gulaskuddanreive, 15.12.1995
- Gulaskuddancealkámušat
- Reive Porsáŋgu gielddas, 26.02.1996, referáhta Leaibevuona álbmotčoahkkimis
- Referáhta Gáivuona ja Porsáŋgu álbmotčoahkkimiin, 01.04.1996 (Sámediggi)
- Reive Divttasvuona gielddas, 03.10.1995 - ideanotáhta
- Reive Unjárgga gielddas, 27.02.1996, guoská váttisvuodaide guolástusain
- Reive, 03.02.1996 "Dustehusjoavku" (Ruoššanjárjoavku)
- Finnmárkku dutkama 15.03.1996 reive guoská mearageavahusstašuvdnii
- Reive Siskkit Deanuvuona Guolástansearvvis, 22.03.1996

Sámediggi mearridii čuovvovaččat:

Sámediggi ovddida sámi riddo- ja vuotnaguovlluid doaibmaplána 1997-2001 áigodahkii, mas definerejuvvon mihttomearresuorggit leat ealáhusat, giella ja infrastruktuorra.

ÁŠŠI 22/96 NJUOLGGADUSAT BUHTADUSMÁKSIMA HÁRRÁI SÁMEDIKKI ÁIRASIIDDA JA VUOLLÁSAŠ RÁĐIID LAHTUIDE - ODASMAHTTIN

Áššebápirat

- Sámedikki áirasiid ja vuollásaš ráđiid lahtuid 10.02.94 buhtadusnjuolggadusat
- Stuorradikki áirasiid ja ráđdehusa lahtuid bálká jna. 18.06.93
- Fylkagiedalaš virge- ja luohtámušlbmuid buhtadusnjuolggadusat (álbmotválljen olbmuid Finnmárkku fylkagielddas) 20.09.95

Sámediggi mearridii čuovvovaččat:

10.02.94 mearriduvvon njuolggadusain Sámedikki áirasiid ja vuollásaš rádiid lahtuid buhtadusmáksin-njuolggadusain rievdaduvvo čuovvovaš:

Čuoggás 2.2 galgá leat bajilčála "Sámediggerádi lahtut ja joavkojodiheaddjit" ja vuosttas teakstaoasi 1. cealkka galgá leat ná: Buot eará lahtuide Sámediggerádis, earret presidentii ja sadjásaš presidentii máksojuvvo 6.000,- kr. mánnosaš buhtadus.

Ođđa 3. teakstaoassin lasihuvvo:

Joavkojodiheaddjiide máksojuvvo 3.500,- kr. mánnosaš buhtadus.

Čuoggái 2.5 lasihuvvo ođđa teakstaoassi:

Buhtadus máksojuvvo dušše ovttá čuovvovuohtas ovddas beaivái. Jos dollojuvvojit mánge čuovvovuohtas, de sáhtá dáid čuovvovuohtas áiggi laktit oktii, ja bidjat vuodđun diibmologu rehkenastimii buohkanassii. Čuovvovuohtas ovddas, mat dollojuvvojit Sámediggerádi čuovvovuohtas oktavuodas, ii máksojuvvo buhtadus rádi lahtuide beroškeahtá čuovvovuohtas áiggi oktii buot beaivái.

ÁŠŠI 23/96**SÁMI KULTURVIESUID OLLISLAŠ PLÁNA****Áššebáhpirat:**

- Čuovvovuohtas oassi áššis R 34/96 Sámi kulturviesuid ollislaš plána
- Sámi kulturviesuid ollislaš plána, 1995 golgotmánnu
- Min 07.12.1995 reive
- Čuovvovuohtas oassi áššis 42/95 Stáhtalaš ovddasteaddjiid nammadeapmi sámi kulturinstitiivuohtas
- Čuovvovuohtas oassi áššis 112/94 Árran julevsámi guovddáš
- Gulaskuddancealkámušat

Sámediggi mearridii čuovvovaččat:**1 Álggahus**

Duodalaš vejolašvuohta ja friijavuohka kultur bargui lea iešalddis čielga vuogitvuohka juohke našuvdnii ja juohke álbmogii. Kulturgáhttemis lea alla stáhtus buot gaskariikkalaš barguin. Sámi kultuvrra ovdáneapmi lea nugo earáge kultuvrrat dan duohken ahte ovddiduvvojit sierra eavttut. Leat sámit ieža geat galget bargat dainna barguin ja ovdánemiin. Eiseválddiid geatnegasvuohka lea láchit diliid kultur bargui.

Sámediggái lea danin bajit dási mihttomearrin sihkkarastit ahte sámi álbmogis leat duodalaš vejolašvuohtat sámi kultur bargui. Lea stuorra mearkkašupmi háhkat ja fuolahit ahte sámi servodagain gávdnojit sajít, sihke almmolaččat ja priváhta, kultur barggu várás. Sámi kulturinstitiivuohtas ja kultur guovddášat leat deatálaš ovdamearkkat dán lágan almmolaš sajiide. Sámit dárbašit sierra kulturinstitiivuohtas mii guoská seaiva temáhtalaš institiivuohtas nugo teáhter, musea, girjeráđu leat ja nuppe dáfus fas dárbašit mánngageavahusviesuid ja čuovvovuohtas sajiid. Goappašagat kategoriát leat deatálaččat sámi kultuvrra ovddideapmái.

Sámi kulturinstitušuvnnaid/kulturguovddážiid ásaheapmi lea maiddá deatálaš lávki áigumušaid ollašuttima guvlui mat leat sámelágas ja vuodđolágaparagráfas sámi vuoigatvuodaid hárrái.

2 Plánabargu

Duogáš Sámedikki bargui sámi kulturviesuid ollislaš plána oktavuodas lea lassánan dárbu ásahepmi sámi kulturviesuid, ja evttohusat daid ásahepmái. Plánabarggu ulbmilin lea maiddá bidjat vuođu ovddasvástádusa ja ruhtadeami ovttahttima ektui kulturviesuid oktavuodas mat juo gávdnojit.

Sámi kulturráđdi oaččui ovddasvástádussan ráhkadit kulturviessoplána. Tromssa Universitehta Sámiid oahpahusguovddáš jerrojuvvui jođihit praktihkalaš plánabarggu. Sámediggi lea duhtavaš dan viiddis bargui mii lea dahkkon. Plána ovttas gulaskuddanvuorui lea buktán buori vuođu Sámedikki bargui.

Dainna vuođuin go sámi kulturguovddážiin lea deatálaš doaibma sámi guovlluin, oktan vátna resurssaiguin, lea dárbu ovttahttit kulturguovddážiid ovddasvástádusa, ruhtadeami ja prioriterema. Plána lea buorre vuođđun sihke dáláš ja boahstevaš sámi kulturguovddážiid plánemii, hápmemii ja jođihepmái. Lassin lea plána deatálaš stivrenneavvu guhkesáigge sámi kulturguovddáš politihka gozihepmái ja hápmemii sierralágan dásiin. Dasto lea plána buorre vuolggasadjin Sámedikki meannudeapmái ja dárbbaslaš prioriteremiidda dán suorggis.

Lassin ahte plána oainnusin dahká sámi kulturbarggu girjáivuoda sierralágan kulturguovddážiiguin, lea plána boktán ságastallama gielddain, organisašuvnnain ja earáid gaskkas ja bidjan daid johtui. Dát báikkálaš doaibma lea mihttomearri iešalddis, ja bidjá "sámi" áššiid áigequovdilin báikkálaš birrasiin ja báikkálaš orgánain.

3. Sámi kultuvra - maiddá báikkálaš kultuvra

Guovddáš eiseválddit leat váldán badjelassas ovddasvástádusa ja oaidnán dárbbu ovddidit sámi kultuvrra. Dán eai dattetge galgga guovddáš eiseválddit ja Sámediggi bargat okto. Danin leage Sámediggi cealkán čuovvovaččat 1994-1997 Sámediggeplánas (gč. čuoggá 4.5, 36. siiddus):

Hástalussan boahsteáiggis šaddá leat dat ahte buot almmolaš eiseválddit váldet duodas ovddasvástádusa mii guoská sámi kultuvrra gaskkusteapmái ja dan ovddideapmái ja ahte dáiddarat, kulturgaskkusteaddjit, institušuvnnat ja organisašuvnnat ožžot duohta vejolašvuodaid kultuvrra gaskkustit sihke árbevirolaš ja ođđa gaskkustanvugiid dáfus.

Dán oainnu dorjot maiddá guovddáš eiseválddit. Sd. diedáhusas nr. 61 (1991-92), Kultuvra áiggiid čađa, 234. siiddus (gč. čuoggá 21.2.6) čujuhuvvo ahte:

Sihke stáhtalaš, fylkagielddalaš ja gielddalaš eiseválddiin lea ovddasvástádus láchit diliid nu ahte sámi álbmot boahsteáiggisge beassa gullat ja oaidnit iežas giela ja kultuvrra beaivválaččat. Sihke priváhta ja almmolaš čeahkkansajit leat deatálaš kulturgaskkusteaddjit, go láhttenvugiid, árvvuid, ideaid ja árbevieruid sáhtta lonuhallat.

Dattetge lea dábálaš dovdomearka ahte ekonomálaš doarjaga ovddideapmi ja juohkin sámi kultuvrii orru menddo dávjá dodjaluvvomin Sámediggái Sámi kulturráđi bokte. Ii leat dohkálaš ahte Sámi kulturráđis okto galgá leat ovddasvástádus juohkit ekonomálaš doarjaga sámi kulturdoaimmaide (gč. Sámedikki 1995 jahkediedáhusa). Sámi kultuvra lea maiddá báikkálaš kultuvra, ja ná lea dát maiddá gielddaid ja fylkagielddaid

ovddasvástádus. Dát, maid sámedikki oainnu mielde sáhtá gohčodit ovddasvástádusa dodjaleapmin, bohtá maiddái oidnosii gulaskuddancealkámušain mat leat bohtán sámi kulturviesuid ollislaš plánii. Dán konkrehta plánas mii guoská vistti ja jodiheami ruhtadeapmái háliidit "buohkat" ahte Sámediggi ja/dahje stáhta ruhtadit 100% goluin. Dán lágan miellaguoddu lea eahperealistalaš ja dohkketmeahtun. Áiggi mielde sáhtá dát dagahit dan ahte sámi kulturbargu bisána.

4 Plána sisdoallu

Plánas leat njeallje oasi, ja juogadeapmi lea dahkkon čielgasit. Plána njeallje oasi čuvvot lunddolaččat plánabarggu mandáhta.

Ollu gulaskuddaninstánsasid mielas lea kártenoássi váilevaš go muhtun sihke dáláš ja odđa sámi kulturguovddážit eai leat namuhuvvon, čuoččuhuvvo. Sámedikkis lea áddejupmi dása. Nuppe beales berre dán lágan kártenbarggu mii gáibida eanet sihke resurssaid ja áiggi ráddjet kártema ulbmila ektui. Sámedikkis lea dán plána ulbmilin láhčit oasi prinsihpalaš mearrádusain, ja vai sáhtá typologiseret ja prioriteret beliid dáláš ja plánejuvvon sámi kulturviesuid ja -guovddážiid ovdáneames. Dasa lea kárten doarvái buorre Sámedikki mielas. Sámediggi deattuha ahte gažaldagaid mat gusket sámi kulturguovddážiid-prošeavttaid ovddideapmái ferte geahčadit dynamalaš perspektiivvain sihke mii guoská viidodahkii, sisdollui ja prioriteremii. Dát mearkkaša ahte dat kulturviessoprošeavttat mat eai leat namuhuvvon plánas, eai leat guddon boahpteáiggis.

Ollu gulaskuddaninstánsasat leat cuiggodan ahte plána oalle guhkás eaktuda ahte fylkagielddat ja gielddat oassálastet ruhtadeapmái, muhto eai leat beassan ollu leat mielde plánaproseassas. Sámedikki mielas lea lunddolaš ahte guorahallat dán beali eambo konkrehta manjá ovttaskas prošeavttaid čadaheami oktavuodas.

5 Doahpagiid čilgen - ja definišuvnnat

Sámediggi doarju plána evttohusa mii guoská kulturviesso- ja kulturguovddáš doahpagiidda. Kulturviesuin oaivvilduvvo visti ja lanjat, go fas guovddáš doahpagis lea viidáseabbo sisdoallu mii čujuha aktivitehtaide. Sámi kulturguovddáš definerejuvvo čuoččovaččat:

Sámi kulturguovddáš lea okta visti dahje márga vistti man váldoolahus-joavkun leat sámi geavaheaddjit, ja gos váldodoaimmat addet saji erenoamáš doaimmaide main lea vuodđu ja fággi sámi kultuvrras.

Sámediggi čujuha maiddái plána vuodustussii sámi kulturguovddážiid ásaheami ektui:

1. Sámi kulturguovddáš galgá leat sadji, gos sámi giella ja kultuvra ealáskahtto.
2. Iešgudetge sámi báikkálaš servodagain ja regiovnnaid váilot sajit gos geavahit sámi giela ja bargat sámi kultuvrrain.
3. Sámi kulturguovddáža huksema motiivvas lea maiddái oktavuoha čoahkkanansajiid dárbbuide gos lágidit sierralágan sámi doaluid.
4. Sámi kulturguovddáža ásaheapmi vuodustuvvo dainna čujuhusain ahte nannet ja ovddidit ássan- ja ealáhusdoaimma sámi báikegottiin ja gielddain.

Doaibmajuohkáseami málle geahčadettiin lea dárbu čilget sisdoalu doahpagiin nugo *nášuvnnalaš sámi kulturinstitušuvdna ja sámi ovddasvástádusinstitušuvdna.*

Nášuvnnalaš sámi kulturinstitušuvnnat galget fállat kulturbálvalusaid olles sámi álbmogii Norggas, ja dat galget ovttas gozihit olles sámi kulturspektera (plána definišuvdna). Sd. diedáhusas nr. 61 (1991-92) Kultuvra áiggiid čada, definerjuvvojit našuvnnalaš institušuvnnat institušuvdnan main lea erenoamáš našuvnnalaš hápmi dahje doaimmat maid earáin sáhtá leat váttis gozihit (gč. čuoggá 4.3.2, 58. siidu). Sámediggi áigu lassin deattuhit ahte našuvnnalaš sámi kulturinstitušuvnnain berrejit leat fágalaš gelbbolašvuoda guovddážiid gullelaš doaimmat eará sámi kulturguovddážiid ektui. Sámedikki áddejumi mielde lea dárbu čatnat fágadoaimma sámi kulturguovddážiin ja eará seaiva fágainstitušuvnnain lagabuidda našuvnnalaš institušuvnnaid. Lea lunddolaš ahte našuvnnalaš kulturinstitušuvnnain lea ovttastahttin- ja fágalaš ovddasvástádus iežaset fágasuorggis.

Plánas evttohuvvo ahte muhtun regiovnalaš sámi kulturguovddážit ožžot stáhtusa *ovddasvástádusinstitušuvdnan*. Daidda biddjo sierra doaibma gozihit ja ovddidit sierra surggiid/fealftaid sámi kultuvrras. Sámedikki mielas orru evttohus ahte ásahit ovddasvástádusinstitušuvnnaid evttohuvvon ruhtadanvugiin, bures jurddašuvvon. Dát sihkkarasta buorebot sámi kulturguovddážiid sirrema, seammás go láchčojuvvo ahte eambosat sáhttet oazžut stáhtalaš ruhtadeami, almmá ahte dat definerjuvvojit našuvnnalaš sámi kulturguovddážiin. Seammás šaddá buot ovddasvástádusinstitušuvnnaid doalaheapmi leat našuvnnalaš ovddasvástádussan doaimmaid geažil mat gullet ovddasvástádusinstitušuvnnaide. Ovddasvástádusinstitušuvnnaid sáhtá buohtastahttit čuolbmačuokkis-institušuvnnaiguin. Čuolbmačuokkisinstitušuvnnat definerjuvvojit kulturdiedáhusas institušuvdnan maidda lea jurddašuvvon sadji boahhteáiggis nu ahte guddet našuvnnalaš kulturovddasvástádusa, ja main seammás lea regiovnalaš ja báikkálaš oktavuoha.

Eanaš guoskevaš sámi kulturguovddážit leat iežaset gulaskuddancealkámušain dadjan ahte evttohus plánas regiovnalaš ovddasvástádusinstitušuvnna sáji hárrái, vuolida kulturguovddážiid sáji. Vaikko Sámediggi ovdal lea "defineren" ovttaskas kulturguovddážiid našuvdnalažžan, de lea dikkis lohpi defineret daid earáláhkái ja juohkit joavkkuide earáláhkái oktasaš árvvoštallama vuodul.

Sámediggi lea bidjan merkii ahte Stuorradikki girko- ja oahpahuskomitea meannudettiinis Sd. diedáhusa nr. 61 (1991-92), Sámi dáiddaguovddáža Kárášjogas, Sámi kulturguovddáža Árbordes ja Árrana julevsámi guovddáža Divttasvuonas árvvoštallama oktavuodas, celkkii ahte:

Eanetlohku oaidná deatálažžan ahte buot golbma sámi kulturguovddáža biddjojuvvojit seamma dássái, ja ahte vejolaš stáhtusa dahje ruhtadeami rievdadusaid árvvoštallá Sámediggi." (gč. Árv. S. nr. 115 (1992-93) 54. siiddus).

Eará regiovnalaš ja báikkálaš sámi kulturinstitušuvnnat/kulturguovddážit eai leat čuovvovaččas árvvoštallojuvvon lagabuidda. Dát ii mearkkaš dan ahte dát institušuvnnat eai leat deatálaččat, muhto Sámediggi áigu erenoamážit árvvoštallat daid kulturinstitušuvnnaid/guovddážiid maidda Sámedikkis lea erenoamáš ovddasvástádus fuolahit ruhtadeami.

6 Málle doaibmajuohtkéseapmái ja stivremii

Málle sámi kulturguovddážiid ja kulturinstitušuvnnaid hálldašeapmái, stivremii ja ruhtadeapmái ferte váldit vuolggasaji boahttevaš mihttomeriin dán suorggis. Sámedikkis lea ulbmilin ahte okta sámi kulturguovddáš ásahuvvo iešgudetge sámi

regiovdnii. Dáid stáhtus ja ruhtadeapmi, ja ovttastahttin ja prioriteren, ferte čuovvut das galgetgo institušuvnnat bálvalit stuorát sámi ássanguovlluid ja kultuvrralaš oktavuoda, vai galgágo dain leat eambo báikkálaš vuoddu.

6.1 Investerengolut

Ođđa sámi kulturguovddážiid ceggema investerengoluid ruhtadeapmái biddjo vuodđun čuovvovaš bajit dási prinsihppa:

Sámi kulturinstitušuvnnat main lea olahusjoavkun olles sámi álbmot, ja mat galget bálvalit olles sámi ássanguovllu definerejuvvojit našuvnnalaš sámi kulturinstitušuvnnan. Dáid ruhtada ollásit stáhta juolludusaid bokte maid Sámediggi juogada.

Eará sámi kulturguovddážiidda ásahuvvo sierra sámi kulturguovddášfoanda (málle 2), maid Sámediggi Sámi kulturráđi bokte hálddaša. Sámediggi doarju dán evttohusa. Ruhtadanovddasvástádus čohkkejuvvo nu ollu go vejolaš, ja Sámediggi oažžu stuorát mearridan- ja prioriteren ovddasvástádusa. Foanda ferte leat unnimusat 8 milj. kr. sturrosaš, go kulturguovddážiid huksengolut leat dan muttos stuorrá. Guovddážit galget dájvja bálvalit stuorra eanadieđalaš guovlluid, dan seammás go fertejit gozihit ollu doaimmaid. Sámediggi ruhtada 70% foandda bokte (oktasaš stáhtalaš ruhtadeapmi). Lea stuorra mearkašupmi ahte loahppa 30% ruhdada fylkagiella ja giella. Ággan dasa lea dat ahte fylkagielladain ja gielladain main lea ovddasvástádus sámi kulturguovddideapmái ja ná sámi kulturdoaimmaid ruhtadeapmái nugo kulturguovddážit leat (gč. čuoggá 3 ovddabealde).

Gaskaboddosaš ortnegin sáhtttá Norgga kulturráđi ruhta kulturviesuide lasihuvvot 8 milj. kruvnnuin.

6.2 Jodihapmi

Nášuvnnalaš sámi kulturinstitušuvnnaide juogaduvvo 100% stáhta doarjja. Stáhtalaš juolludusat dáid institušuvnnaide sirdojuvvojit Sámedikki bušeahttarámmii maid Sámediggi juogada institušuvnnaide (gč. Sámedikki mearrádusa áššis 42/95). Sirdima sáhtttá easka dahkat manjá go institušuvnnaid sadji lea bajiduvvon mealgat.

Plánas evttohuvvo maiddái ahte stáhta Sámedikki bokte ruhtada 100% ovddasvástádusinstitušuvnnaid jodihangoluin. Dát dahkko ovddasvástádus-institušuvnnaid doaimmaid vuodul main lea sihke našuvnnalaš hápmi ja regiovnalaš ja báikkálaš oktavuoha.

Stáhta ferte váldit badjelasas buot sámi ovddasvástádusinstitušuvnnaid jodihanovddasvástádusa. Stáhtalaš juolludusaid ovddasvástádusinstitušuvnnaide juogada Sámediggi poasttas 52.3, Doarjja sámi kulturviesuide (jodihandoarjja). Eará ovddasvástádusinstitušuvnnat maidda Sámediggi otne ii juogat jodihandoarjaga sirdojuvvojit Sámedikki bušeahttarámmii. Maiddái dás eaktuduvvojit mealgat stuorát juolludusrámmat stáhtas.

Jodihandoarjja eará sámi regiovnalaš institušuvnnaide ja báikkálaš institušuvnnaide juogaduvvo sullii seamma prinsihpa vuodul go norgalaš kulturinstitušuvnnaide/ kulturguovddážiidda, gč. kulturviessoplána.

6.3 Stivren ja organiseren

Kulturviessoplána hápme mánja molsaeavttu Sámedikki sadjái sámi kulturviesuid stivrenorgánaid ektui. Plána čujuha ahte okta molsaeaktu lea dat ahte Sámedikkis lea

stivrenovddasvástádus buot sámi kulturinstitušuvnnain gokko Sámedikkis lea váldoovddasvástádus jodihandoarjaga ruhtadeapmái. Nubbi eará molsaeaktu lea mii čujuhuvvo lea ahte Sámedikkis galgá dušše leat ovddastus sámi kulturinstitušuvnnain maid sáhtta gohčodit nášuvnnalaš institušuvdnan. Goalmmát molsaeaktu mii evttohuvvo lea ahte Sámedikkis ii galgga leat ovddastus guđege institušuvnna stivrenorgánain.

Plána ii buvttet makkárgge mearriduvvon rávvaga Sámedikki ovddastusa hárrái sámi kulturinstitušuvnnaid/kulturguovddážiid stivrenorgánain. Čujuhuvvo ahte gažaldat Sámedikki ovddastusa hárrái ferte leat Sámedikki stivrenberoštumiid obalaš árvvoštallama duohken beaivválaš jodiheames, láhkaberoštumiid ja árvvoštallamiid duohken kulturinstitušuvnnaid/kulturguovddážiid ekonomálaš doarjaga hálddašeami luohttámuša ektui.

Sámediggi lea áššis R 24/96 ja 25/96 nammadan stáhtalaš stivraovddasteaddjiid Sámiid Vuorká-Dávviriidda ja Beaivváš Sámi Teáhterii, maid Sámediggi lea doallan nášuvnnalaš sámi kulturinstitušuvdnan. Dát institušuvnnat ožžot ollásit almmolaš doarjaga stáhtas.

Sámedikkis lea seamma oaidnu go lávdegottisge ahte leat ollu sierralágan beroštumit mat gusket Sámedikki ovddastussii daid eará sámi kulturinstitušuvnnaid/kulturguovddážiid stivrenorgánain. Beroštumit maid lávdegoddi čujuha leat deatálaččat. Dattetge eai gávdno Sámedikki mielas dál doarvái nana ákkat rievdadit Sámedikki geavahusa daid institušuvnnaid stivraovddasteaddjiid nammadeami ektui mat eai leat definerejuvvon nášuvnnalaš institušuvdnan (gč. mielddusin biddjon mearrádusa áššiin R 112/94 ja 42/95). Sámediggi doalaha iežas oainnu ahte dikkis dušše galgá leat ovddastus nášuvnnalaš sámi kulturinstitušuvnnaid stivraorgánain.

Sámediggi oaidná ahte lea dárbu čilget lagabuidda doaibmajuohkáseami sámi kulturinstitušuvnnaid sierralágan kategoriijaid gaskka. Dát guoská earret eará boahhtevaš siskáldas ovttasbargooktavuhtii daid gaskka. Dákkleat ollu hástalusat oktasaš resursa geavaheami, fágalaš dási sihkkarastima ja eará gažaldagaid ektui mat gusket sihke polihkalaš ja praktihkalaš beliide. Orru maiddái leamen dárbu árvvoštallat doalahit vejolaš boahhtevaš stivrenvuogádagaid sámi kulturinstitušuvnnaide, gokko oktavuoda eará kultur- ja oahpahusinstitušuvnnaide ollu fágasurggiin riikkas ferte čilget. Dáid gažaldagaid čatnasit ollu árvoválljemat. Sámediggi ii gávnna vuodu dasa ahte livčče dárbu dán lágan árvvoštallamiidda dál, muhto áigu guorahallat dáid gažaldagaid kulturviessoplána čuovvolettiinnis.

7 Nášuvnnalaš sámi kulturinstitušuvnnat ja sámi ovddasvástádus-institušuvnnat

Plánas lea evttohuvvon defineret njeallje kulturinstitušuvnna nášuvnnalaš institušuvdnan.

Eanaš gulaskuddaninstánssat bivdet ahte ollu eará, sihke ásahuvvon ja plánejuvvon institušuvnnat definerejuvvojit nášuvnnalaš institušuvdnan. Dát ákkastallo dainna ahte sámi giela ja kultuvrra ovdáneapmi gáibida nannoseabbo nášuvnnalaš váikkuhusa, ja bivdet danin Sámedikki árvvoštallat galgetgo muhtun deatálaš kulturinstitušuvnnat iešgudetge kultur- ja giellaguovlluin doaibmat gelbbolašvuoda guovddážin nášuvnnalaš ángiruššamiid oktavuodas.

Sámediggi guorrasa dán oaivila áigumuššii, muhto čujuha ahte lea nášuvnnalaš ángiruššamiid supmi, oktan regiovnnaš ja báikkálaš váikkuhusain, mii buktá buoremus bohtosiid sámi kulturovdáneapmái. Sámediggi bidjá eaktun ahte regiovnna nu ollu sámi organisašuvnnat go vejolaš dorjot ásaheami. Sámi ovddasvástáduš-institušuvnnaid ásaheamiin šattašii nášuvnnalaš bealli gozihuvvot dohkálaš vugiin, sihke stáhtusa ja stáhtalaš ruhtadeami hámis.

7.1 Kulturviessoplána ja gulaskuddancealkámušaid vuodul definere Sámediggi čuovvovaš kulturinstitušuvnnaid sámi nášuvnnalaš institušuvdnan:

Kulturviessoplána ja gulaskuddancealkámušaid vuodul, definere Sámediggi čuovvovaš kulturinstitušuvnnaid Sámi nášuvnnalaš kulturinstitušuvdnan:

- Ája - Sámi guovddáš, Gáivuonas
- Árran - julevsáme guovdásj, Divttasvuonas
- Beaivváš Sámi Teáhter, Guovdageainnus
- Saemien Sijte, Snoasás
- Sámi Sierra biblitechka, Kárášjogas
- Sámi Vuorká-Dávvirat (SVD-DSS) Sámi dáiddamuseain, Kárášjogas
- Sijte Jarngge, Árborddis
- Várjjat Sámi Musea, Unjárggas

7.2 Regiovnnaš sámi ovddasvástádušinstitušuvnnat

Čuovvovaš regiovnnaš sámi ovddasvástádušinstitušuvdna mas lea vejolašvuohta ovdánit nášuvnnalaš sámi kulturinstitušuvdnan evttohuvvo:

- Lulli-Tromssa ja Ofuohta Sámi guovddáš

Sámediggi áigu mearridit galgágo dát institušuvdna šaddat nášuvnnalaš sámi kulturinstitušuvdnan go diggi árvoštallá ovttaskas konkrehta prošeavttaid Sámedikki jahkásaš doaibmaevttohusaid oktavuodas stáhtabušehtas.

Čuovvovaš institušuvnnat evttohuvvojit regiovnnaš sámi ovddasvástáduš-institušuvdnan:

- Nuortasámi musearusttet Njávdamis
- Sápmelaččaid viessu Oslos
- Gelbbolašvuodaguovddáš Deanu luossabivddu ja johkasápmelaš kultuvrra várás

7.3 Regiovnnaš sámi kulturinstitušuvnnat

Eará regiovnnaš sámi kulturinstitušuvdnan evttohuvvojit:

- Sámi kulturguovddáš Lulli-Trøndeláhkii/Rørosi Hedmárkkus
- Ljøsenhammaren, Bihtánsámi musea, Skjerstad
- Sázza sámi kulturviessu
- Sámi mánggageavahusviessu/eamiálbmotguovddáš Tromssas

7.4 Eavttut ja vuodustus:

Eaktuduvvo ahte dát, vejolaččat earáge boahktevaš sámi kulturviesut ja -guovddážat ožžot duodalaš sámi sisdoalu, erenoamážit nášuvnnalaš dásis. Dán konkrehta árvoštallama ferte Sámediggi dahkat dikki jahkásaš doaibmaevttohusaid oktavuodas stáhtabušehtas.

Sámediggi čujuha ahte Beaivváš Sámi Teáhter ja Sámiid Vuorká-Dávvirat (SVD-DSS) juo dál definerejuvvojit nášuvnnalaš kulturinstitušuvdnan, iige gávna makkárga ákkaid evttohit rievdadusaid dáid institušuvnnaid ektui.

Kulturviessoplánas lea Sámi Dáiddamuseage definerejuvvon nášuvnnalaš sámi kulturinstitušuvdnan. Sámedikkis eai leat dasa makkárga mearkkašumit, danin go lea deatálaš nášuvnnalaš doaibma ahte gávdno sámi govvaáidaga ja duoji čeahkkádus maid geavaheaddjit sáhttet geavahit. Sámedikkis leat dattetge eahpádusat odđa institušuvnnaid ásaheapmái, go doaimmaid nu čielgasit go dás, sáhttá bidjat oassin muhtun institušuvdnii mii juo gávdno. Sámedikki árvvoštallama mielde sáhttá plánejuvvon dáiddamusea doaimmaid ollásit bidjat SVD-DSS:a oktavuhtii. Dát eaktuda dattetge ahte SVD nannejuvvo hui garrasit, ja ahte institušuvnna mihttomearit ja njuolggadusat rievdaduvvojit, muhto nu ahte Sámi Dáiddamusa ja SVD gaskasaš fágalaš ovddasvástádus ja fágalaš doaimmat sirrejuvvojit.

Sámediggi lea áššis 21/95, Sámedikki diehtujuohkinstrategiija ja áššis 22/95, Sámi bibliotekabálvalusat - Sámi Sierra biblioteka (SSB) odđa áiggi guvlui, defineren SSB:a nášuvnnalaš sámi kulturinstitušuvdnan. SSB:as lea deatálaš doaibma bálvalit eará bibliotekaid. Lassin árvvoštallojuvvo regiovnalaš biblioteka- ja diehtujuohkinguovddáža ásaheapmi lulli- ja julevsámi guvlui mas lea oktavuoha Sámediggái/SSB:ii. Sámediggi lea mearridan ahte SSB:a politihkalaččat ja hálldahuslaččat biddjojuvvo Sámedikki vuollásažžan. Dát mearkkaša ahte SSB:a maŋná go biddjojuvvo seamma lokalaide go Sámediggige šaddá sámedigge- vuogádahkii. SSB:a doaimmat, nugo dikki earáge doaimmat leat nášuvnnalaččat.

Mii guoská lullisámi kultuvrra nášuvnnalaš institušuvdnii, lea Sámediggi bidjan vuodđun ahte Saemien Sijte ja Sijti Jarngge ožžot stáhtusa nášuvnnalaš institušuvdnan goabbat ovddasvástádussurggiin. Ovddasvástádus juogaduvvo nugo otne.

Ággan, Árranii nášuvnnalaš guovddážin, lea julevsámi kultuvrra vuhtiiváldin, ja ahte institušuvdnii juo ásaheami oktavuodas eaktuduvvui nášuvnnalaš stáhtus.

Várjjat Sámi Museas lea riddosámi kultuvrra vuhtiiváldin ja dat erenoamáš vejolašvuoha mii das lea museafágalaš doaimmaid ektui stuorra kulturmuhto viidodaga ja variašuvnna oktavuodas mii gávdno Várjjatguovllus.

Riddo- ja mearrasámi kultuvrra rehabiliterema oktavuodas lea deatálaš ásaht nášuvnnalaš kulturinstitušuvnnaid. Danin áigu Sámediggi bargat dan ala ahte Ája sámi guovddáš ásahevvo nášuvnnalaš riddo- ja mearrasámi guovddážin.

Sámediggi čujuha dasa ahte sámi guovddážis Máttá-Tromssa ja Ofuohtas lea vejolašvuoha šaddat nášuvnnalaš sámi kulturinstitušuvdnan mas guovllu márkasámi kultuvra lea vuodđun.

Mii guoská eará evttohuuvon regiovnalaš ovddasvástádusinstitušuvnnaid sisdollui ja daid evttohuuvon eará sámi kulturinstitušuvnnaide, de čujuhit kulturviessoplánii, ja gulaskuddancealkámušaide.

8 Prioriteren ja ovttahttin

Plána árvala ahte Sámediggi mearridivčče čuovvovaš bajit dási prinsihpaid prioriteremii:

1. *Ahte sámi kulturinstitušuvnnaide mat juo gávdnojit sihkkarasto dohkálaš ruhtadeapmi jodiheapmái.*

2. *Ahte árbevirolaš sámi guovllut ja gávpogat, gos ássat viehka ollu sámit, ja gosa otne ii vel leat áсахuvvon sámi kulturinstitušuvdna, prioriterejuvvojit odđa sámi kulturguovddážiid áсахettiin.*

Sámediggi doarju dán. Sámediggái lea deatálaš ahte vuosttažettiin sihkkarastit dohkálaš ekonomálaš jodiheami daid sámi kulturinstitušuvnnaide mat juo gávdnojit, ovdal go rávvegoahhtit odđa stuorra huksenprošeavttaid álggaheami, go dát šaddet gilvalit oččodit daid seamma vátna ruđaid.

Lea govttolaš ahte sámi guovllut gosa eai vel leat áсахuvvon sámi kulturinstitušuvnna/guovddážat prioriterejuvvojit daid guovlluid ektui gos juo leat dán láган institušuvnna. Sámi kulturguovddážat leat deatálaš oasit dan barggus ahte hukset sámi infrastruktuurra iešguđetge sámi regiiovnnain, ja gávpogiin gosa leat fárren ollu sámit.

Ferte leat Sámediggi mii loahpas definere mii lea dohkálaš dássi jodiheami ruhtadeami oktavuodas. Dát mearkkaša ahte kulturviesuide sihkkarasto ruhtadilli mii lea govttolaš ahte juolludeapmi jodiheapmái sáhtta šaddat bissovaš ortnegiin.

Ollu sámi kulturinstitušuvnnain/kulturguovddážiin, mat juo gávdnojit leat otne heajos bargoeavttut. Erenoamážit lea nášuvnnalaš sámi kulturinstitušuvnnain váttis dilli. Sámiid Vuorká-Dávviriid (SVD-DSS) ferte divodit viehka ollu jos dat galgá sáhttit doaibmat nášuvnnalaš institušuvdnan. Dát guoská sihke jodihanbušehttii ja dáláš vistti viiddideapmái. Buot ferte heivehit sámi govvađaidaga ja duoji čoahkkádusa áсахettiin.

Beaivváš Sámi Teáhtera ruhtadeapmi jodiheapmái orru otne leamen dohkálaš eará nášuvnnalaš sámi kulturinstitušuvnnaid ektui. Teáhtera jodihandoarjaga lasiheapmi ii prioriterejuvvo dán vuoro.

Ovdal go Sámediggi sáhtta árvalit eará odđa huksenplánaid realiserema, de ferte ollu dáláš sámi kulturguovddážiidda sihkkarastit buoret ruhtadili jodiheapmái. Dát guoská sihke Saemien Sijte:i Snoasas ja Sijti Jarnge:ei Árbordes ja Várjjat Sámi Museai.

Árran julevsámi guovddážiis Divttasvuonas orru leamen dohkálaš boahhtevaš doaibmaruhtadeapmi jos dán heivehaddá veahá, iige leat danin namuhuvvon dálá kulturviesuid gaskkas prioriterenlisttas. Dát guoská maid Sámi dáiddaguovddáži Kárášjogas.

Mii guoská sámi kulturinstitušuvnnaid investeremiidda boahhteáiggis, de eaktuda Sámediggi ahte boahta dohkálaččat ruhta jodiheapmái investerenuđaiguin.

Sámiid Vuorká-Dávvirat, Beaivváš Sámi Teáhter ja Sámi sierra bibliotehka leat nášuvnnalaš institušuvnna ja daid jodiheami ferte sihkkarastit. Jodihan- ja huksengoluid ruhtadeapmi dahkkojuvvo čuovvovaš prioriterema mielde daid eará sámi kulturinstitušuvnnaid ektui mat leat namuhuvvon ovddabealde:

NR	NAMMA	jodihan- golut	Huksen- golut
1	Samien Sijte, Snoasás	x	
2	Várjjat Sami Musea, Unjárggas	x	
3	Sijti Jarnge, Árborddis	x	

4	Aja sámi guovddáš, Gáivuonas	x	
5	Sámi dáiddamusea, Kárášjogas	x	x
6	Sámi guovddáš Lulli-Tromssas/Ofuohtas	x	x
7	Nuortalaš sámiid musearusttet Njávdamis	x	x
8	Sáčča sámi kulturviessu	x	x
9	Sámiid viessu Oslos	x	x
10	Skjerstad Bihtánsámi musea	x	(x)
11	Johkasámi kulturguovddáš Deanus	x	x
12	Sámi kulturguovddáš Lulli-Tr./Hedmárkkus	x	x
13	Sámi mánggageavahusviessu/ eamialbmotguovddáš Tromssas	x	(x)

(x) *Eahpesihkkar šaddágo sáhka huksengoluin. Muhto lea sáhka investerengoluin.*

Eaktuduvvo ahte dát, vejolaččat earáge sámi kulturviesut ja - guovddázat boahhteáiggis ožžot duodalaš sámi sisdoalu, erenoamážit nášuvnnalaš dásis. Dán konkrehta árvoštallama ferte Sámediggi dahkat dikki jahkásaš doaibma-evttohusaid oktavuoda stáhtabušehtas.

Stáhta galgá máksit investrengoluid dáidda ja vejolaš eará sámi kulturinstitušuvnnaide dassážiigo sámi kulturguovddášfoanda lea ásahuvvon. Dat guoská erenoamážit kulturinstitušuvnnaide mat leat huksejuvvomin ja maid plánenprošekteren lea joavdan nu guhkás ahte huksen sáhtta álggahuvvot.

Čoahkkáigeassu

- Sámi kulturguovddášfoanda ásahuvvo ođđa sámi kulturguovddážiid ruhtadeapmái. Gaskaboddosaš ortnegin sáhtta Norgga kulturráđi ruhta kulturviesuide lasihuvvot 8 milj. kruvnnuin.
- Nášuvnnalaš sámi kulturinstitušuvnnat ožžot 100% jodihadoarjjan Sámedikki bušehtas. Stáhta ruhtada 100% investerengoluin.
- Regiovnnaš sámi ovddasvástádusinstitušuvnnaid jodiheami ruhtada stáhta 100%. Buot ovddasvástádusinstitušuvnnaide juogada Sámediggi doarjaga. Stáhta ruhtada investerengoluin gitta 70% rádjái.
- Fylkagielddat ja gielddat galget guoddit ovddasvástádusa sámi kultuvrras, maiddá sámi kulturdoaimmaid ruhtadeames nugo kulturguovddážiid.
- Sámi nášuvnnalaš kulturinstitušuvnnaid gaskasaš ovttahttin ovddasvástádusinstitušuvnnaiguin.
- Sámediggi nammada nášuvnnalaš sámi kulturinstitušuvnnaid stivralahtuid.
- Sámi kulturinstitušuvnnaide, mat juo gávdnojit sihkkarasto dohkálaččat ruhta jodiheapmái ovdal go ođđa stuorra kulturguovddášprošeavttaide juolluduvvojit ruđat.

ÁSSI 24/96 SÁMI PREASSA DOARJJAORTNEGAT - EVALUEREN-RAPORTA
Áššebáhpirat

- Raporta: Sámi preassadoarjjaortnegiid evalueren, juovlamánu 18. b. 1995
- Sámedikki mearrádus áššis 32/93, Sámi avisstruktuvra boahtteáiggis
- Min 18.12.95 reive Kulturdepartementii ja Gielda- ja bargodepartementii
- SÁLAS:a 22.01.96 reive
- SÁLAS:a 01.04.96 reive
- SÁLAS:a 16.04.96 reive

Sámediggi mearridii čuovvovaččat:**Álggahus**

Medias lea guovddáš sadji juohke demokrátalaš servodagas, sihke diehtujuohkingaskusteaddjin ja kommunikašuvdnagaskaoapmin. Ođđaáigásaš demokrátalaš servodagas lea medias deatálaš bargu servodatdigáštallamis. Sámi servodahkii lea ealli servodatdigáštallan eaktun doaibmevaš demokrátijai sámiid eavttuid vuodul.

Otne lea ain nu ahte sámegiel čállosat leat uhccán, ja dát guoská erenoamážit beaivválaš ođasgaskusteapmái sámegillii. Sámi servodagas lea nugo norgalaš servodagas dárbu preassafálaldagaide viidát. Sámegiela oainnusin dahkan ja mediadigáštallan sámi servodagas dagaha, ahte giela sadji buorrána ja váikkuha identitehta huksemii.

Sámedikki mihttomearit preassadoarjjaortnegii

Sámediggi lea 1994 - 1997 sámediggeplánas hápmen čuovvovaš strategiija medijaid birra:

"Sámediggi áigu bargat veahkin vai sámi servodat áiggis áigái oažžu bures huksejuvvon mediafálaldaga."

Seamma plánas lea diggi dadjan:

"Fertejit ásahuvvot stádis doarjjaortnegat mat erenoamážit nannejit sámegiel aviissaid, áigečállagiid ja magariinnaid. Lea dárbu lasihit almmolaš doarjaga sámegiel aviissaid ja áigečállagiid olggosaddimii, ja ..."

Sámediggi lea dasto áššis 32/93 Sámi áviissaid boahttevaš struktuvra, mearridan Sámedikki mihttomearrin:

- *Sámegiel áviissat beaivválaččat*
- *Sámegiel nuoraidbláddi*
- *Sámegiel mánaidbláddi*

Dát fálaldagat berrejtit leat maiddái julev- ja lullisámegillii.

Sámedikki mihttomearrin lea láchit beaivválaš sámegiel mediafálaldaga, mii mearkkaša sámegiel beaivválaš preassa ásaheami. Danin leage Sámedikkis bajimužžii prioriterejuvvon beaivválaš ja girjás sámegiel áviisafálaldat ja -čállosat, ja ahte sámegiel ávisfálaldagat leat maiddái lulli- ja julevsámegillii. Dán lágan prioriteren lea

eaktun sámegiela suodjaleapmái ja ovddideapmái lassin beaivválaš rádiosáddagiidda sámegillii (davvi-, julev- ja lullisámegillii).

Beaivválaš sámegiel áviissaid almmusteapmi buktá dieđuid, čuvge ja boktá beroštumi sámi servodagas, muhto maiddá váikkuha sámegiela oainnusin dahkamii ja dan olamuddui buktimii. Beaivválaš ja girjás sámegiel preassa váikkuha dasto ahte giela stáhtus badjána ja váikkuha identitehta huksemii.

Sámegiel áviissat leat deatálaš váikkuhangaskaoamit Sámedikki sámi giellabarggu mihttomearrái, Stuorradikki Vuodđolága §:a 110a mihttomearrái ja Ráđđehusa geatnegasvuodaide čuovvolit sámegiela sihke suodjalemiin ja ovddidemiin. Danin fertejit maiddá áviissat váldit badjelassas oasi ovddasvástádusas oba sámi álbmoga giellaovddideapmái.

Jos mánáide ja nuoraide galgá sihkkarastit vuoigatvuoda vásihit ja doalvut viidáseabbot iežas kultuvrra, de ferte addit duođalaš vejolašvuoda ovddidit sámi giela ja kultuvrra buot servodatsurggiin. Sámi mediafálaldat mánáide ja nuoraide nanosmahttá ja ovdánahttá sámi oktiigullelašvuoda dáid joavkkuid gaska mii ollu sajiin lea hirbmat heittot. Sámi mánáid- ja nuoraidbláđđi livčče deatálaš sámi identitehta ja kulturáddejumi nanosmahttimii nuoraid gaskkas. Sámi servodagas ii galgga šaddat nu ahte sámegielat mánáide ja nuoraide lea dušše skuvla áidna institušuvdnan gos lea sámegiel fálaldat ja -biras. Sámegiel čállosat mánáide ja nuoraide movttidahttet sin lohkat sámegiel teavsttaid, ja ná buktet deatálaš lohkanhárjáneami sámegillii; maiddá astoáiggis.

Danin oaiivvildage Sámediggi ahte preassadoarjjaortnet galgá guoskat buot bissovaš áigodatpublikašuvnnaide.

Evaluerenraporta ja preassadoarjjaortnega hálddašeapmi

Evaluerema. Sámediggi lea ollu oktavuodain čujuhan daid heajos rámmaeavttuid mat leat ollesárvosaš sámi mediafálaldaga ovddideapmái. Evaluerenraporta addá buori gova áviisadilis maida ortnet guoská, ja lea buorre vuolggasadjin ortnega odđasit árvvoštallamii.

Sámediggi oaidná lunddolažžan ahte Sámediggi váldá ovddasvástádusa sámi áviissaid preassadoarjjaortnega hálddašeapmái, Stuorradikki, Ráđđehusa ja Sámedikki sávaldaga vuodul sirdit eanet válddi Sámediggái áššiin mat gusket sámi álbmogii. Sámi preassadoarjjaortnet lea dán lágan ášši ja válddi sirdin eaktuda válddi ja vuoigatvuoda Sámediggái mearridit njuolggadusaid ortnega várás. Lassin eaktuda Sámediggi ahte sámi preassa rámmaeavttut ja ovdánavejolašvuodat buoreduvvojit, ja ahte juolludus lasihuvvo dohkálaš dássái. Dát guoská maiddá sámi mánáid- ja nuoraidbláđiid bissovaš doarjjaortnegii ja Nuorttanástái.

Preassadoarjjaortnega válddi sirdima bokte Sámediggái šaddet dikki mihttomearit, eavttut ja mearráduosat leat vuodđun boahtevaš njuolggadusaid hápmemii.

Evaluerenraporta mii lea dahkon ii oro goziheamen dan váldoberoštumi mii Sámedikkis galggašii leat.

Doaibmabijut sámi pressii

Sámediggi dovda dán váttis dili mii sámegiel áviissain lea. Doarjjadássi dáid áviissaide lea dađistaga bázahallan, sihke preassadoarjjadási ektui norgalaš áviissain ja NRK Sámi Radio ektui. Sámegiel áviissat dárbbášit ekonomálaš resurssaid bargiid

sámegiela gelbbolašvuoda huksendárbui ja rekrutterendoaimmaide nugo stipeanda-ortnegiidda ja praktikántaortnegiidda. Lea duohtavuohta ahte NRK Sámi Radio fállá ollu buoret báikká, buoret bargoeavttuid ja giellagelbbolašvuoda huksema bargiidasas go sámegiel áviissat oba sáhttetge dahkat. Sámediggi lea duhtavaš go NRK:a lea ángiruššan sámegiel fáldadagain, muhto diggi deattuha ahte dán lágan ángiruššamiid dárbašit dál sámegiel áviissatge. Sámediggi vuordá ahte stáhta eiseválddit maiddái dás oidnet geatnegasvuodaid ja lasihit rámmaid sámi preassadoarjjaortnegii.

Sámediggi doarju evttohusa lasihit juolludusa sámi pressii dán jagi. Digger eaktuda ahte juolludusa lasiheapmi prioriterejuvvo dušše sámegiel áviissaide. Dán lea dárba dahkat dan dihte vai sihkkarasto ahte leat dávjjit ođđasat sámegillii, maiddái julev- ja lullisámegillii. Lassin ferte áviissain leat vejolašvuohta buoredit áviisabargiid bargoeavttuid, nannet bargiid gelbbolašvuoda sámegiela ja bargat rekrutterendoaimmaiguin, earret eará stipeanda- ja praktikántaortnegiiguin.

ÁŠŠI 25/96 1996-1997 BOAZODOALLOŠIEHTADUS

Áššebáhpirat

- Guovvamánu 21. b. 1996 reive Eanadoallodepartemeanttas
- Sd. prp. nr. 40 (1995-96) 1995-96 boazodoallošiehtadus, goluid buhtadeapmi mii guoská radioaktiivvalaš bohccobirgui, ja 1996 stáhtabušeahhta rievdadusaide
- Sámedikki mearrádus áššis 18/95, 1995-96 boazodoallošiehtadus
- Árv. nr. 199 (1994-95) Ealáhuskomitea árvalus 1995-96 boazodoallošiehtadusa hárrái, goluid buhtadeapmi mii guoská radioaktiivvalaš bohccobirgui, ja 1996 stáhtabušeahhta rievdadusaide
- Boazodoalloaláhusa ollislaš rehketoallu, Boazodoalloaláhusa ekonomálaš lávdegoddi, 1995 skábmamánu
- Boazodoalloaláhusa resursarehketoallu, Boazodoallohálddašeapmi, geahččalannumar 1995 juovlamánu

Sámediggi mearridii čuovvovaččat:

Sámediggi doarju erenoamážit daid bajit dási mihttomeriid mat gusket ekologálaččat, ekonomálaččat ja kultuvrralaččat gánnáhahti boazodoallo-ealáhussii. Dát mihttomearit leat deatálaš oasit otnáš boazodoallopolitihkas, ja bidjet vuodu Sámedikki markkašumiide.

Boazodoalloaláhka rievdadusat mearriduvvojedje gieskat Stuorradikkis. Sámediggi lea bargan viehka ollu oazžun dihte sadjái dán oasi boazodoallopolitihka nuppástuhttimis. Dál lea láchčojuvvon vuoddu eambo ollislaš boazodoallopolitihkkii, mas láchka guovddáš váikkuhangaskaopmin šaddá, ja galgá leat guovddáš sajis. Stuorradiggi lea lága bokte dohkkehan boazodoalu vuoigatvuodaid mat buorebut dávistit dan historjjálaš sadjái mii ealáhusas lea leamaš olles sámi boazodoalloguovllus. Seammas fievrividuvvojit čielga geatnegasvuodat ja bággodoaimmat ealáhussii.

Sámedikkis lea ain dat oaidnu ahte ferte čájehit várrugasvuoda bággodoaimmaid geavaheames ealáhussii maid ođđa láchka dáhkida, muhto oaidná ávki dain dego oassin positiiivvalaš váikkuhangaskaomiin mat leat ásahuvvon boazodoallošiehtadusa bokte.

Sámediggi áigu čujuhit ahte boazodoallolága odđa láhkaásahusaid hápmedettiin plánagáibádusa konkretiserama oktavuodas, mii lea fievrriduvvon eai biddjo menddo čavga dárkilisnjuolggadusat. Distrivttain leat uhccán dahje eai leat makkárge vásihusat dán lágan plánemis lága vuordámušaid ektui, ja láhkaásahusaid berrešii danin hápmet praktihkalaš vejolašvuodaid ektui mat gávdnojit vai nu dávgasit go vejolaš gieđahallojuvvojit gáibádusat. Dát lea eaktun jos plánain galggaš leat dat doaibma ahte leat ávkin sihke ealáhussii alccesis ja eará beroštumiide. Muđui sáhttit vásihit ahte gáibádusaid áigumušat hedjonit.

Boazodoalloaláhus biddjo dál čielga sámepolitihkalaš oktavuhtii. Sámediggi oázžu dás duohko viidáseabbo saji boazodoalloaláhusa hálddašeames ealáhusa stivrenorgánaid nammadanválddi bokte. Dán oktavuodas berre namuhit ahte Sámediggi jahkedieđáhusastis lea dovddahan ahte ráhkaduvvo sierra plána dikki boazodoallopolitihka várás.

Ekonomálaš vuodđu, rámma

Sámediggi oaidná ahte dán jagáš šiehtadusa rámma lea vuoleduvvon 2 milj. kruvnnuin diimmá šiehtadusa ektui. Nugo ovddit jagiinge, de ferte leat várrugas geahpedeames šiehtadusa rámma, nu guhká go dienasvuodđu ealáhusas lea headju, ja eahpesihkkarvuolta molsaeaktolaš barggolašvuoda ektui lea stuoris. Stuorradiggi berre buktit čielgaseabbo signálaid dan birra ahte šiehtadusrámma ii vuoliduvvo šat eambo lagamus jagiin.

Boazodoalloaláhus ii leat vuoddoaláhus garra doarjagiiguin, ja doarjagat eai leat, eaige berre leat mihttomearrin iešalddis. Dasto gáibádus kultuvrralaččat gánnáhahtti ealáhussii dahká ahte fertet vuordit dihto almmolaš fievrridemiid. Molsaeaktolaččat fertešii boazodoalu ain čavgaseabbo strukturrašonaliseret biergobuvttadusa deattuhemiin. Sámediggi lea ráhkkanan ovddidit boazodoalloaláhusa mas barggolašvuolta lea badjin, suodjalan dihte stuorámuš vejolaš olmmošlaš vuodu árbevirolaš sámi giella-, luonddu- ja kultureatnadaga mađasatnimii.

Sámediggi čujuha ahte šiehtadusbealit boazodoallošiehtadallamiid loahppa-protokollas leat ovttaoavilis ahte joatkit prošeavttain vejolaš dietnaslahemiid kártemiin boazodoalus. Dát prošeakta orru leamen oalle buorre, ja diggi deattuha daid vejolašvuodaid mat leat ealáhusa ekonomiija ovddideapmái lotnolasealáhusaid bokte. Bealit čujuhit dán oktavuodas Sámedikki lotnolasealáhusaid doarjjaortnegii, ja diggi ávžžuha lagaš ovttasbarggu prošeavtta ja sámi ealáhusrádi gaskka mii hálddaša dán ortnega sámédiggevuogádagas.

Otne leat hirbmat mánggas boazodoalu oktavuodas geat báhcet olggobeallái boazodoallošiehtadusa ortnegiid. Sámediggi vuordá áinnas ahte bealit geahčadit sivaiddasa ja čujuhit otnáš ortnegiid vejolaš váilevuodaid.

Organisašuvdnadoarjja lea geahpeduvvon ja Stuorradiggi berre dásge buktit signálaid ahte dan ii berre geahpedit šat dahje man dásis dat berrešii leat boahpteáiggis.

Resursavuodđu, boazologu heiveheapmi

Sámediggi lea ollu jagiid dovddahan ahte lea dárbu ekologálaččat heivehuvvon boazodollui, mas guohtonvuodđu bidjá boazolohkui rámma dainna lágiin ahte sáhttit juksat stádisvuoda ealáhusas áiggi mielde. Dán oktavuodas lea áibbas deatálaš ahte mearriduvvon bajit boazolohkorájit addet nu rivttes signálaid doalliide go lea vejolaš.

Dát mearkaša ahte hálddašepmi mearrida bajimus boazologu, mii lea nu lahka go vejolaš dan mii biologálaččat lea riehta.

Cuoŋománu 1. b. 1995 leai boazolohku Finnmárkkus sullii 15000 vuollelis go mearriduvvon bajimus boazolohku. Sámediggi lea hirmat duhtavaš go dát dál lea šaddan áigeguovdilis beallin dás, earret eará resursavuodu hirmat vuđolaš guorahallama bokte mii ovdanbohtá dan nu gohčoduvvon "Boazodoalu resursarehketdoalus". Boazodoallostivra áigu dál mearridit odđa bajimus boazologu Finnmárkui mii soahpá Sámedikki ja Stuorradikki signálaide. Dát buktá stuorát sihkkarvuoda nuppástuhtindárbbu ektui, ja buktá čielgaseabbo signála gokko ekologálaččat gánnáhahtti rádjii lea.

Nuppástuhttin

Nuppástuhttinbálká ortnet lea dál bissehuvvon odđa doalliide. Dál álggahuvvo ortnega evalueren dainna ulbmilin ahte árvvoštallat dan beaktivuoda. Okta prográmma váldomihttomeriin leai vuoleđit boazologu ealáhusas vai boazolohku ja guohtonvuoddu buorebot soahpaba oktii. Njuovvamiid dutkamat mat leat dahkkon čájehit dattetge ahte prográmma lea gal geahpedan doalliid logu, muhto uhccán váikkuhan boazolohkui njuovvamiid bokte. Boazodoalloealáhusa resursa-rehketdoalus daddjo ná:

"... Prográmma ii oro oidnomassii váikkuhan njuovvanlohkui/boazolohkui. Áigodagas 1993-1995 lea Nuorta-Finnmárkkus gidđaealu lohku njiedjan sullii 3300:iin, ja Kárášjogas fas sullii 1200:iin. Dát lea váikkuhan beaktileabbot doaluid lohkui, go ollásit 58 doalu leat nuppástuhttimis mielde cuoŋománu 1. b. 1995. Stuorra oasis dain doaluin lea "kvilestatus". Vaikko viehka ollu doalut leat heaitán prográmma bokte, de orru nu ahte dáid heaittihemiid sadjái leat eará doalut oalle guhkás lasihan boazologu. ..." (Boazodoalloealáhusa resursarehketdoallu. 20. siidu)

Sámediggi áigu vuordit nuppástuhttinprográmma loahpalaš evaluerema ovdal go diggi buktá loahpalaš oainnuid prográmma bohtosiin. Dasto lea deatálaš bidjat merkii dáid gaskaboddosaš árvvoštallamiid boazologu ovdáneami ektui.

Go nuppástuhttinprográmma lea dál loahpahuovvomin, de berrejit šiehtadusbealit árvvoštallat fievrridit eaktodáhtolaš ortnega ovdaláiggepenšuvnmáin boarrasot bargiide geat háliidit heaitit iežaset boazodoaluin. Ortnet berre addit saji dan doalu sirdimii mii heaittihuvvo, rekruttema ulbmiliin ealáhusas. Ortnet ferte dieđusge gustot miehtá boazodoalloguovllu.

Muohtaskohter bargoneavvun

Go ealáhus ja Sámediggi leat ollu jagiid gáibidan, de lea dál loahpalaččat mearriduvvon ahte muohtaskohter dohkkehuvvo bargoneavvun boazodoalus. Ovttajienalaš ruhtaáššiid lávdegoddi Stuorradikkis lea dorjon dán rievdadusa, ja Sámedikki dieđuid mielde váldojuvvo ortnet geavahussii odđajagimánu 1. b. 1996 rájes. Dát váikkuha goluid vuolideapmái boazodoalus ja nanne ekonomiiija, ja boazodoallu oazžu eambo voigigaleabbo divatmeannudeami eará ealáhusaid ektui.

Dásseárvu

Sihke Stuorradiggi ja Sámediggi leat ollu gerddiid deattuhan dárbbu nannet nissonolbmuid dili boazodoalus. Árvalusas S. nr. 199 (1994-95) dadjá ealáhuskomitea eanetlohku ná:

"Eanetlohku háliida deattuhit ahte lea hirbmat deatálaš nannet nissonolbmuid saji boazodoalus. Ii dušše formálalaččat ovddasvástádusa bokte, ja ahte leat doalu eaiggádin, muhto maiddá barggu ja doaimmaid bokte main lea njuolga oktavuoha doalu bargui galggašii geahččalit láchit ja ovddidit nissonolbmuid."

Sámediggi áigu bivdit šiehtadanbeliid guorahallat dáid áššiid njuolga šiehtadallamiin dainna ulbmilin ahte ovddidit čielgaseabbo strategiija boazodoallošiehtadusa oktavuodas mii guoská nissonolbmuid sadjái boazodoalus.

Boraspirebuhtadusat

Boazodoalloealáhusas lea guhká leamaš hirbmat eahpeiddolaš buhtadusortnet boraspirevahágiid várás eará vuoddoealáhusaid ektui. Oidno dattetge ahte dát lea dál rievdaduvvomin go Birasgáhttendepartemeanta dáid beivviid sádde odđa láchka-ásahus evttohusa proseassa boadusin mas NRL:a lea leamaš guovddázis.

Sámediggi áigu árvoštallat odđa láchka-ásahusaid. Dát fertejit bohtit fápmui johtilit, ja addit boazodoalloealáhusii buhtadusa boraspirevahágiid geažil. Diggi áigu dán oktavuodas čujuhit boazodoallo-hálddašeami mearkašumiide mat gusket ealáhusa vahágiidda gos čuožžu earret eará:

"Dálvit lea boazu deatáleamos biebmui omd. geatkái. Dát lea nu čielggas ahte boazodoallit čuožžuhit ahte geatki váldoguovllut leat guovllut gos boazu áiggis áigái lea. Dasto čájehit odđa iskkadeamit ahte vahágat albasa geažil leat ollu ollu eanet go maid earát go boazodoallit leat jáhkkán. Dán geažil lassánage áddejupmi boazodoalu váttisvuodaide dán suorggis, muhto doaisttázii dát ii leat rievdatahtán geavahusa mii guoská stuorra boraspiriid hálddašeapmái." (Boazodoalloealáhusa resursarehketdoallu, 31. siidu)

Sámediggi deattuha duodalašvuoda dán čilgehusas maid boazodoallo-hálddašeapmi buktá. Boazu lea guohtomin birra jagi man boraspiret sáhttet uhkidit oba áigge. Boazodoalliin lea dávjá eanet diehtu boraspiriid birra ja dan ovdáneami birra, go earáin geain lea ovddasvástádus boraspirehálddašeapmái. Ovttasbargu, gudnejahttin ja dohkálaš buhtadusortnegat, leat čuoččadánit boraspirehálddašeami lihkestuvvamii.

Ealáhusa čálgo-ortnegat

Sámediggi lea ollu heviid jearran siva dasa go signálat Sd. diedáhusas nr. 28 mii guoská sadjásaortnega joatkimii šiehtadusa bokte, eai leat čuoččoluvvon šiehtadallamiin. Otne leat ollu bargit ealáhusas dan dilis ahte sis omd. buohccuvuoda oktavuodas lea uhccán ekonomálaččat vejolašvuoha láigohit veahki fuolahit iežaset geatnegasvuodain. Dát čuoččis lea dakkár mii boahhte vuorus sáhtta dagahit dárbbášmeahtun eahpesihkkarvuoda ja deattu boazodoallobargiide.

Boazodoalu ovddidanfoanda

Boazodoallošiehtadusa meannudettiin diibmá bivddii Sámediggi evalueret boazodoalu ovddidanfoandda dainna jurdagiin ahte nannoseabbot ovttastahttit váikkuhangaskaomiid sierralágan ortnegiid bokte. Dát deattuhuvvui erenoamážit rájiid bidjama ektui sámi ovddidanfoandda ortnegiid oktavuodas. Doaisttázii dát ii leat dahkkon. Sámediggi áigu fas deattuhit dán dárbbu, ja čujuha muđui diimmá šiehtadusa mearkašumiide dikki áššis 18/95 - 1995-1996 Boazodoallošiehtadus. Dasto ferte deattuhit ahte dáláš ortnet mii guoská ruđaid fievrredeapmái Boazodoalu ovddidanfoanddas Sámi ovddidanfoandda hálddašeapmái lea doaimman dohkálaččat, ja

dan berre joatkit dassáži go ráji bidjan lagabuidda árvvoštallan lea dahkkon. Dát rudat leat áibbas deatálaččat jos lotnolasealáhus-doarjaga galgá doalahit boazodollui maid.

Boazodoalu ovddidanfoanda ruhtada viehka ollu dutkanprošeavttaid boazodoalu fágarádi bokte. Sámediggi lea ollu gerddiid geardduhan ahte berre prioriteret ollašuttit dan boazodoalloodutkama nuppástuhttima mii dál lea ruhtaduvvon šiehtadusa bokte. Vuodđodutkan ii galgga leat boazodoallošiehtadusa ovddasvástádus, ja dat galgá biddjot ásahuvvon dutkaninstitušuvnnaide, maid Norgga dutkanráđdi ruhtada. Vuordit ain vástádusa dása šiehtadallanoasálaččaid beales.

ÁŠŠI 26/96 1994 BOAZODOALLODIEĐÁHUS

Áššebáhpirat

- Boazodoalldieđáhus 1994, boazodoallojáhkáii cuoŋománu 1. b. 1994 - njukčamánu 31. b. 1995
- Boazodoalloeláhusa ollislaš rehketoallu. Boazodoalloeláhusa ekonomiiija lávdegoddi, 1994 rehketoallu - 1995 bušeahhta
- Boazodoalloeláhusa resursarehketoallu, boazodoallohálldašeami geahčalannumar, boazodoallojáhkáii 01.04.1994 - 31.03.1995

Sámediggi mearridii čuovvovaččat:

Obalaččat 1994 boazodoalldieđáhus, boazodoalloeláhusa ollislaš rehketoallu ja boazodoalloeláhusa resursarehketoallu addet ollislaš gova ovddit boazodoallojagi boazodoalu dilis. Erenoamážit ollislaš rehketoallu ja resursa-rehketoallu čilgejit ealáhusa dili ja dáid hástalusaid mat ealáhusas ja hálldašeames leat ovddabealde. Boazodoallostivrra stivrenorgánaid doaimma birra raporteren ii oro nu vuđolaš. Hástalusaid nannoseabbo problematiseren mat boazodoalus leat ovddabealde, ja boazodoallostivrra daid árvvoštallan, leat danin bealit maid sáhtášii buoredit dieđáhusain boahteáiggis.

Nugo ekonomálaš lávdegoddige lea dahkan, de čujuha Sámediggige ahte boazodoallopolitihka nuppástuhttimis lea dat boadus ahte dat eanet biddjo obalaš sámepolitihkalaš áššiid oktavuhtii. Dát mearkaša ahte Sámediggi váldo-šiehtadusa ektui galgá leat eambo aktiivvalaččat mielde boazodoallopolitihkalaš proseassas. Daid boazodoallohálldašeami rievdadusaid oktavuodas mat dál leat dahkkon mii guoská boazodoalu stivrenorgánaid nammadeapmái, bidjá Sámediggi vuodđun ahte sámepolitihkalaš hástalusat deattuhuvvojit nannoseabbot go boazodoallopolitihka hábmejuvvo. Stivrenorgánaid bargu ja Sámedikki sadji boazodoallopolitihka ektui leat deatálaččat dán oktavuodas. Sámediggi áigu leat mielde dán proseassas, earret eará boazodoallopolitihkkii sierra plána ráhkadeami bokte.

Boazodoallostivrra ja guovllustivrra beales ovddiduvvojit ollu gažaldagat, maid lea deatálaš bidjat vuodđun boazodoalu hálldašeapmái viidáseabbot. Sámedikkis lea beroštupmi ahte ovddiduvvo dakkáraš boazodoallohálldašeapmi mii bastá giedahallat daid gáibádusaid maid ealáhus ieš bidjá, muhto maidái dáid gáibádusaid maid servodat buktá. Muhtun rievdadusat boazodoallolága oktavuodas bidjet hálldašeami odđá hástalusaid ja doaimmaid ovdi, erenoamážit oaivadus- ja plánenbealde. Lassin

deattuha Sámediggi ja geardduha dás ahte lea dárbu ovddidit boazodoallohálldašeami mii nannoseabbot čadnojuvvo dasa ahte boazodoallu lea vuodđduvvon sámi gillii, árbevieruide ja riektiáddejupmái, seammás go eará servodatberoštumit gozihuvvojuvvojit.

Resursabearráigeahčču, boazolohku ja nuppástuhttin

Sámediggi oaidná ahte resursabearráigeahčču gáibida ollu resurssaid, seammás go dat čavga máhtolašvuoda gáibádusat maid sihke Sámediggi ja Stuorradiggi leat bidjan suorggis, gáibidit ahte vuogádagat ja vuogit ovddiduvvojit ja geavahuvvojit. Dán čulbmii ferte gávdnat čovdosa go ovddiduvvojit dohkálaš kártenvuogit maid sáhtta geavahišgoahhtit bissovaččat. Dasto árvvoštallá Diggi ahte eiseválddit leat dihtomielaččat iežaset ovddasvástádusa hárrái dán suorggis, ja bidjet resurssaid maidda lea dárbu geavahussii go vuogádagaid sáhtta bissovaččat geavahišgoahhtit.

Sámediggi oaidná ahte boazolohku Finnmárkkus, cuoŋománu 1. b. 1995 lea sullii 15.000 vuollelis go mearriduvvon bajimus boazolohku. Boazodoallostivra dovddaha dán oktavuodas eahpesihkkarvuoda odđa boazolohkorájiid ektui nu guhká go odđa distriktajuogadeapmi ii leat gárvvisin meannuduvvon. Eavttutkeahtá lea dát gažaldat maid ferte prioriteret oázžun dihte čielgaseabbo oktavuoda boazolohkogeahpedeami dárbbu ja bajimus boazologu gaskka. Sámedikkis lea fuolla daid signálaid ektui mat ain leat gáibádussan boazologu geahpedeami ektui seammás go boazolohku duodái lea vuolábealde dán ráji.

Nuppástuhttinprográmma boađus ii oro dán rádjái váikkuhan nugo leai eaktuduvvon. Resursarehketdoalus ja ollislaš rehketoalus geažiduvvo maiddái dát, gos čujuhuvvo ahte prográmma ii leat dovdomassii váikkuhan njuovvanloguide/ ollislaš boazolohkui, vejolaččat dušše doallologu unnideapmái. Sámediggi áigu vuordit nuppástuhttinprográmma loahpalaš evaluerema, ovdal go diggi árvvoštallá prográmma bohtosa.

Boazodoalloddieđahusas oidno ahte boazodoallostivrra mielas váldohástalussan lea geahpedit barggolašvuoda logu boazodoalus Sis-Finmárkkus, go fas dássideabbo boazologu juogadeapmi doaluid gaskka ii oro áigequovdil. Dát lea imašlaš daid gáibádusaid vuodul maid Stuorradiggi ja Sámediggi leat bidjan ovddit jagiid šiehtadusaid meannudettiin. Sámediggi oaivvilda ahte dan fágalaš čielggadusa, maid šiehtadusbealit čadahedje dáid beliid birra berrejit bealit ja stivrenorgánat boazodoalus árvvoštallat vuđoleabbot. Dán lágan guorahallan berre dalle bidjat vuodu boazologu regulerema mearrideapmái doaluid dásis. Dán lágan árvvoštallamis berre ekonomiiija ja kultuvrra gaskasaš gánnáhahttivuoda oktavuoda deattuhit.

Ealáhusa ekonomiiija

Ollislaš rehketoalus oidno ahte negatiivvalaš bohccobierggu haddeovdáneapmi maŋŋá jagi 1975 lea guovddážiis dietnasa njiedjamii boazodoalloealáhusas. Danin leage stuorra hástalussan boazodoallohálldašeapmái ja stivrenorgánaide gávdnat strategiiija movt bohccobierggu hatti ja kvalitehta sáhtášii buoredit áiggi mielde. Sámediggi oaidná hirbmat positiivvalažžan dan go vejolaš dienaslassánemiid kárten ealáhusas lea earret eará guorahallon boazodoallošiehtadus-šiehtadallamiid oktavuodas guovtti maŋimus jagi.

Sámedikkis lea fuolla dan lassánan boraspireválttisvuoda geažil boazodoalus ja movt dat váikkuhit ealáhusa ekonomiiijai, njuovvamii ja plánemii. Hástalussan boahtteáiggis

lea danin rievdahttit stuorra boraspiriid hálddašeami, nu ahte boazodoallu oččoši buoret buhtadusortnega daid vahágiid várás maid boraspiret dagahit boazodollui.

Odđa hástalusat

Sámediggi bidjá merkii ahte lea jodus proseassa ahte ráhkadit evttohusa odđa distriktajuohkimii golmma davimus boazodoalloguovllus (Finnmárku, Tromsa ja Norlánda). Lea deatálaš ahte boazodoalloguovllus leat aktiivvalaččat mielde dán proseassas amasii šaddat nu ahte distriktajuohkin dávista dušše boazodoalloguovllus áigumušaide, muhto ahte dat vuhtiiváldá maiddái guhtonekologijja ja doaimma jodiheami, árbevirolaš geavaheami ja ovttaskas boazodoallo-distriktaid vejolašvuodaid ovddidit iežaset.

Bilaterála boazoguohtonkonvenšuvnnat

Nugo diimmá boazodoalloguovllus, de deattuha boazodoalloguovllus ahte lea ain váttis hálddašit ja geavahit boazodoallokonvenšuvnnaid Norgga ja Suoma, ja Norgga ja Ruota gaskka. Sámediggi diehtá ahte eanadoalloguovllus lea ráhkkanisgoahtán odasmahttit konvenšuvnnaid. Sámediggi áigu joatkit doallat oktavuoda Ruota ja Suoma Sámedikkiiguin, go sámedikkat dán oktavuodas fertejit váikkuhit ángirit.

Sámediggi bidjá beroštumiin merkii dan go Norgga ja Ruošša gaskasaš ovttasbargu boazodoalu beroštumiid gaskka joatkašuvvá. Norgga ja Ruošša gaskasaš boazoguohtonkonvenšuvnna jurdda lea ain áigeguovdil, ja diggi vuordá konkrehta árvalusaid áššis. Dasto ferte eaktun ain leat ahte sámi boazodoallu ruoššabealde nannejuvvo ja ovddiduvvo.

Doaimma hálddahusas ja hálddašeames

Orru ain leamen nu ahte hálddašeami resurssat hehttejit sámi giela ja kultuvrra gelbbolašvuoda ovddideami. Sámediggi vuordá ahte dát bealit prioriterejuvvojit, ja ahte hálddašeapmi vejolaččat ovddida plána dán bargui ja man ollu dát šaddá máksit vai juolludeaddji eiseválddit sáhttet guorahallat dan.

ÁŠŠI 27/96 SÁMI PARLAMENTÁRALAŠ OVTTASBARGU

Áššebáhpirat

- Čielggadus sámi parlamentáralaš ovttasbarggu birra, cand. jur. John Bernhard Henriksen
- Oktasaščoahkkingirji 1995-12-12 - 14, § 58, Norgga, Suoma ja Ruota sámedikkiid gaskasaš Sámi parlamentáralaš ovttasbargu. Ruota Sámediggi

Sámediggi mearridii čuovvovaččat:

- I. Sámediggi mearrida dáikko bokte dahkat šiehtadusa Sámi Parlamentáralaš ovttasbarggu hárrái Ruota, Suoma ja Norgga Sámedikkiid gaskka Sámi Parlamentáralaš Ráđi ásaheami bokte.
- II. Sámediggi guorrasa árvoštallamiidda mat leat ovddiduvvon Davviriikkaid Sámi Instituhta 03.01.1996 čielggadusas Sámi Parlamentáralaš Ovttasbarggu hárrái.

Árvvoštallamat ja evttohusat biddjojuvvojit vuodđun Sámi Parlamentáralaš Ráđi ásaheami viidáseabbo barggus.

III. Sámediggeráđđi oažžut bargun bargat viidáseabbot ovttasbargošiehtadusain Sámedikkiid gaskka.

ÁŠŠI 28/96 SÁMI KULTURORGANISAŠUVNNAID DOARJJA- NJUOLGGADUSAT

Áššebáhpirat

- Sámi dáiddasearvvi/Sámi dáiddaguovddáža odđajagimánu 9. b. 1996 gulaskuddancealkámuš
- Sámi girječálliid searvvi odđajagimánu 10. b. 1996 gulaskuddancealkámuš
- Sámi Dáiddaráđi odđajagimánu 10. b. 1996 gulaskuddancealkámuš
- Davvi nuora odđajagimánu 6. b. 1996 gulaskuddancealkámuš
- Sámi Teahter Searvvi odđajagimánu 9. b. 1996 gulaskuddancealkámuš
- Sámi Ædnamsearvvi juovlamánu 27. b. 1995 gulaskuddancealkámuš
- Sámi kulturráđi čoahkkingirjji oassi, ášši 175/95
- Sámi kulturorganisašuvnnaid 1995 doarjja, mearrádusa áššeovddidus
- Čoahkkingirjji oassi - Sámi kulturorganisašuvnnaid doarjjajuogadeapmi 1995:s
- Sámi Álbmotlihtu cuoŋománu 8. b. 1996 gulaskuddancealkámuš
- Njukčamánu 26. b. 1996 reive Sámi Nisson Forumii ja koltálaččaide Norggas
- Njukčamánu 13. b. 1996 reive Sámiid Valáštallanlihttui
- Čoahkkingirjji oassi áššis R 6/96

Sámediggi mearridii čuovvovaččat:

II.

Sámediggi mearrida čuovvovaš njuolggadusaid sámi kulturorganisašuvnnaid doarjjajuogadeapmái:

§ 1 Ulbmil

Doarjjaortnega ulbmilin - doarjja sámi kulturorganisašuvnnaide - lea nannet ja ovddidit sámi kultuvrra ja identitehta. Ornet galgá earret eará váikkuhit sámi kultuvrra riggudahttimii, ja mánggabealádin ja aktiivvalažžan dahkamii.

§ 2 Geasa ortnet guoská

Doarjaga sámi kulturorganisašuvnnaide sáhhtá juolludit sámi kulturorganisašuvnnaide mat ovddidit sierralágan dáiddahámiid. Doarjjaortnet guoská maiddáid organisašuvnnaide mat ovddidit sámi valáštallama.

Doarjja ii addojuvvo sámi servviide mat gullet sámi váldo-organisašuvnnaide.

Doarjaga sáhhtá maiddáid juolludit eará sámi servviide, nugo báikkálaš servviide main lea čielgasit meroštallon ulbmil ovddidit sámi kultuvrra.

§ 3 Gáibádusat ohcamii

Doarjjaohcamis, dáid njuolggadusaid vuodul galgá jahkeplána, bušeahtta, ovddit jagi jahkedieđáhus ja rehketdoallu leat mielde.

§ 4 Gáibádusat doarjjavuostáiváldái

Vihhtalotduhát kruvdnosaš (50.000,- kr) dahje stuorát doarjaga oktavuodas galgá rehketdoalu leat dárkkistan registrerejuvvon-, dahje stáhtafápmuduvvon revisora.

§ 5 Váikkuhangaskaoamit

Doarjja sámi kulturorganisašuvnnaide addojuvvo doarjjan.

Doarjaga juogadeami oktavuodas sámi kulturorganisašuvnnaide biddjojuvvo deaddu dasa ahte ortnet galgá riggudahttit, ja mánggabealádin ja aktiivvalážžan dahkat sámi kultuvrra. Juogadeami oktavuodas galgá dasto biddjojuvvot deaddu ovttaskas sámi kulturorganisašuvnnaid doaibmaplánii, eará almmolaš doarjagii, eará ruhtadanvejolašvuodaide, miellahttolohkui ja aktivitehtaide.

§ 6 Hálddašeapmi

Sámi kulturráđdi galgá jodihit juolludusa juogadeami.

Sámediggái ráhkaduvvo jahkásaš raporta mii guoská dáid ruđaid hálddašeapmái.

§ 7 Váidalanvejolašvuolta

Sámediggeráđdi lea váidalaninstánsa daid mearrádusaid mat dahkkojuvvojit dán ortnega vuodul.

§ 8 Bearráigeahčču

Sámediggi bearráigeahččá ahte ruđaid hálddašeapmi dávista dáid njuolggadusaide.

§ 9 Njuolggadusaid rievdadus

Sámediggi sáhhtá dárkimii ja čadaheapmái addit lagat mearrádusaid.

Sámediggi sáhhtá rievdadit njuolggadusaid.

§ 10 Vejolašvuolta bidjat eavttuid

Sámi kulturráđdi sáhhtá bidjat eavttuid juolludussii.

§ 11 Fápmuiboahhtin

Njuolggadusat bohtet fápmui dalle go Sámediggeráđdi dan mearrida.

II.

Sámediggi áigu joatkit bargguin ahte oazžut sierra juolludusa sámi valáštallamii, ja ovddida odđasit konkrehta gáibádusa dán hárrái go dat vurdojuvvon valáštallanorganisašuvdna organisašuvdnaplána lea gárvvis.

ÁŠŠI 29/96 ODDA RESURSA - SÁMI HÁLDDAŠEAPMI

Áššebáhpirat

- Odda ášši maid NSR:a joavku Berit R. I. Nilsen bokte ovddiidii 29.05.95, guoská buhtadusortnegiidna mat gusket njurjo- ja ruoššareabbagiksái

– Siskkit Deanuvuona Guolástussearvvi 17.03.96 reive guoská ruoššarebbii Norgga vuonain

Sámediggi mearridii čuovvovaččat:

Sámediggi atná lunddolažžan ahte beassá leat mielde áсахit hálddašanortnegiid kamtsjatkareabbái. Sámediggi dahttu ráđi váldit oktavuoda eiseválddiide mat barget áššiin.

Čoahkkingirjji čálli:

Elli Kirsti Nystad
Elli Kirsti Nystad